

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA EKONOMICKÁ
FAKULTA

KATEDRA PRÁVA

Environmentální taxy v česko-polské komparaci
Czech-Polish Comparison of Environmental Taxes

Student: Kateřina Špakovská

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Petr Mrkývka, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Student: **Ing. Kateřina Špakovská**
Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **6208R011 Ekonomika a právo v podnikání**
Téma: **Environmentální taxy v česko-polské komparaci**
Czech-Polish Comparison of Environmental Taxes

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Environmentální politika jako teoretický základ
 3. Funkce environmentálních poplatků a daní
 4. Česko-polská komparace environmentálních poplatků a daní
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

KŁOS Lidia, Barbara KRYK a Irena ŁUCKA. *Oplaty i podatki ekologiczne po polsku*. Warszawa: CeDeWu.pl Wydawnictwa Fachowe, 2011. 157 s. ISBN 978-83-7556-298-9.
MOLDAN, Bedřich et al. *Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí: situace v České republice*. Praha: Karolinum, 1997. 307 s. ISBN 80-7184-434-9.
RAKOCZY, Bartłomiej a Błażej WIERZBOWSKI. *Prawo ochrony środowiska: zagadnienia podstawowe*. Wyd. 4. Warszawa: LexisNexis, 2011. 330 s. ISBN 978-83-7620-210-5.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **JUDr. Petr Mrkývka, Ph.D.**

Datum zadání: 23.11.2012

Datum odevzdání: 10.05.2013

JUDr. Bohuslav Halfar
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

„Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechnu použitou literaturu a podklady“.

V Ostravě dne 11. května 2012

A handwritten signature in blue ink, reading "Kateřina Špakovská", written over a dotted line.

Kateřina Špakovská

Poděkování:

Mé poděkování patří vedoucímu mé bakalářské práce JUDr. Petru Mrkývkovi, Ph.D. za trpělivost, poskytnuté cenné rady a doporučenou literaturu, které přispěly k vypracování této bakalářské práce.

Obsah

1. Úvod	1
2. Ekonomické souvislosti ochrany životního prostředí	3
2.1. Ekonomie životního prostředí	5
2.1.1. Externality a teorie dvojí dividendy	7
2.1.2. Dvojí přínos zavedení ekonomické regulace	9
2.1.3. Optimální míra znečištění a ekologická zátěž ekonomiky	11
2.2. Regulační nástroje státní politiky ŽP	13
2.2.1. Administrativní a politické nástroje	14
2.2.2. Dobrovolné nástroje	14
2.2.3. Informační nástroje	15
2.2.4. Organizační a institucionální nástroje	15
3. Ekonomické nástroje v ochraně životního prostředí	16
3.1. Základní rozdělení ekonomických nástrojů	16
3.1.1. Poplatky a daně	16
3.1.2. Dotace a úlevy	16
3.2. Členění ekologických plateb daňového charakteru	17
3.2.1. Druh zdanění	17
3.2.2. Předmět daně	18
3.2.3. Technika zdanění	18
3.2.4. Cíle zavedení daně	19
3.2.5. Pragmatická klasifikace dle metodiky OECD	19
4. Komparace daňových systémů	22
4.1. Základní pojmy	22
4.2. Funkce daní	24
4.3. Daňový systém	25
4.3.1. Komparace daňových systémů Česka a Polska	25
4.4. Daně s environmentálním aspektem	27
4.4.1. Daň silniční a její polské ekvivalenty	28
4.4.2. Daň z přidané hodnoty	29
4.4.3. Ekologické daně	31

5. Komparace environmentálních poplatků	34
5.1. Základní pojmy a charakteristiky	34
5.2. Funkce ekologických poplatků	35
5.2.1. Poplatky	35
5.2.2. Pokuty	36
5.3. Poplatky odváděné v Česku a Polsku	36
5.3.1. Fondy ochrany životního prostředí	37
5.3.2. Přehled poplatků v ČR souvisejících s ochranou ŽP	39
5.3.3. Přehled poplatků v Polsku souvisejících s ochranou ŽP	44
6. Závěr:	47
Seznam literatury:	49
Seznam grafů.....	53
Seznam obrázků:.....	53
Seznam zkratek	54

1. Úvod

Žijeme ve světě, jehož tempo se neustále zrychluje. Společnost vyžaduje stále větší komfort. Vlády požadují rychlejší hospodářský růst, lidé vyšší životní úroveň a nikdo nechceme poznat nedostatek.

Přitom často zapomínáme na důležitý fakt, že veškeré prostředky, které jsou příčinou uspokojení našich potřeb pocházejí ze zdrojů. Tyto zdroje nám poskytuje naše životní prostředí. Prostředí, v němž žijeme je součástí planety, která je jediným místem, kde člověk může žít, a jejíž zdroje nejsou nevyčerpatelné.

Dříve, než člověk začal uspokojovat své stále rostoucí požadavky, tady byla příroda, která i modernímu světu stále poskytuje primární zdroje, obklopuje nás a existuje nezávisle na nás, část této přírody měníme k obrazu svému a utváříme z ní tak novou, kulturní krajinu. Příroda má dále schopnost regenerace, vyčerpané zdroje je schopna pomalu obnovovat. Avšak v průběhu posledních desetiletí si člověk uvědomuje, že tempo využívání přírodních zdrojů poskytovaných planetou je výrazně rychlejší, než aby se suroviny stíhaly obnovovat, že míra znečištění je vyšší, než aby prostředí zvládlo narušení samo odstranit.

Ekonomiky všech současných vyspělých zemí jsou postaveny na tržním charakteru. Pro mnoho služeb a statků ale neexistuje adekvátní trh, a zdroje jsou tak podceňovány, což vede k jejich přečerpávání. V některých zemích mechanismus trhu vytvořil předpoklady pro účinnou ochranu životního prostředí, v jiných však selhává. Důsledkem takového selhání je pak rozšiřování narušení ozónové vrstvy, nebo vymizení některých rostlin a živočichů. Tyto jevy negativně ovlivňují svět pro budoucí generace.

Případy, kdy trh selhává, je nutné eliminovat na minimum. Uvědomění si a respektování škod způsobovaných naší činností je nezbytné pro vytvoření metodiky předcházení, omezování a odstraňování škod způsobovaných na životním prostředí.

Ekonomická selhání je nutno napravovat užíváním různých nástrojů, které mají vlády k dispozici. Jedním příkladem za všechny je uplatňování principu „znečišťovatel platí“, který doporučila svým členským státům OECD již v roce 1972.

Vládními nástroji při uplatňování této zásady jsou ekologické poplatky a daně, které vedou k internalizaci externalit v podobě nákladů na prevenci a odstraňování znečištění.

Protože téměř všechny vyspělé země dnes uplatňují určitou politiku životního prostředí, shrnuje tato práce základní fakta týkající se environmentální politiky. Zvláštní důraz je kladen na rozbor významu nástrojů užívaných při aplikaci environmentální politiky do daňového systému.

Cílem této práce je zmapovat ekonomické nástroje ochrany životního prostředí, soustavu poplatků a daní, které mají environmentální aspekt. Různé možnosti využití systémů zpoplatnění jsou dále demonstrovány na příkladu daňových systémů dvou sousedících států, členských zemí EU, České republiky a Polska.

Pod pojmem *environmentální taxy* jsou v této práci zahrnuty veškeré daně a poplatky mající environmentální aspekt. Označení environmentální taxy jsem zvolila proto, že pod pojem environmentální daně neboli ekologické daně, bývají zařazovány pouze daně energetické, jejichž zavedení vyplývá z evropské směrnice a byly tak implementovány jak do české, tak do polské právní úpravy. Termíny „energetické daně“ a „environmentální daně a poplatky“ budou v práci dále podrobněji popsány.

Práce je strukturována do pěti kapitol kromě úvodu a závěru.

První kapitola se zabývá teoretickými souvislostmi objasňujícími důvod zavedení nástrojů regulace trhu a popisuje nástroje regulace.

Druhá kapitola obsahuje rozbor skupiny ekonomických nástrojů regulace životního prostředí a popisuje jejich působení.

Další část je zaměřena na stručnou komparaci daňových systémů Česka a Polska a zahrnuje také srovnání daní s environmentálním aspektem v těchto zemích.

Čtvrtá a závěrečná část se zabývá komparací systémů environmentálních poplatků v Česku a v Polsku. Kapitola je věnována praktickému srovnání environmentálních poplatků, tedy poplatků za znečišťování životního prostředí a využívání přírodních zdrojů v daňových systémech České a Polské republiky a národních fondů, do nichž prostředky z vybraných poplatků plynou.

2. Ekonomické souvislosti ochrany životního prostředí

Každá ekonomická činnost je nutně spjata s určitým ovlivněním životního prostředí. S ohledem na přírodu lze ekonomickou činnost zhodnotit jako využívání lidských a přírodních zdrojů a jejich přetváření na výrobky a služby, které následně slouží k uspokojování lidských potřeb. Lidé si však začínají uvědomovat, že o co lépe jsou uspokojovány jejich každodenní potřeby, o to méně mohou čerpat dříve běžně dostupných veřejných statků jako je čistý vzduch nebo nedotčená příroda.

V okamžiku, kdy si lidé potřebu čistého životního prostředí uvědomí, je nakročeno správným směrem k formulaci určité politiky životního prostředí, tzn. formulace cílů, které by měly být v určitém časovém horizontu dosaženy a navržení cest, jak tyto cíle dosáhnout. Pokud se podaří zdroje znečištění kontrolovat a ovlivňovat, mohou být vztahy mezi ekonomickým rozvojem a stavem životního prostředí vedeny cestou, kdy oba cíle budou pomalu naplňovány společně, ačkoliv se jedná o zdánlivě kontroverzní myšlenku.¹

Pro lepší pochopení vzájemných souvislostí mezi ekonomikou a životním prostředím budou nejprve objasněny základní pojmy ekonomie, ekonomika a životní prostředí.

Ekonomie je věda o chování člověka ve světě omezených zdrojů. Tento vztah je zajímavý tím, že zdroje, které jsou poskytovány naší planetou, jsou konečné, omezené a tedy vzácné. Naopak lidské potřeby jsou prakticky neomezené. Jakmile je uspokojena jedna potřeba, člověk si okamžitě vytváří potřebu jinou. Ekonomie tedy zkoumá, jak efektivně alokovat vzácné zdroje mezi jednotlivé lidské potřeby.

Ekonomika je systém, jehož prvky jsou ekonomické subjekty, snažící se o co nejefektivnější hospodaření, tzn. dosáhnout maximálního zisku s vynaložením minimálních nákladů. Ekonomika je tedy systém vazeb a vztahů ekonomických subjektů a ekonomie se zabývá chováním subjektů při hospodaření (využívání zdrojů).²

Životní prostředí je systém, v němž se nachází vzájemně propojené přírodní prvky a člověk. Tento systém zahrnuje také uměle vytvořené prvky hmotné i nehmotné (např.

¹ MOLDAN, Bedřich et al. *Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí: Situace v České republice*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997, 307 s. ISBN 80-718-4434-9.

² SOUKUPOVÁ, Jana et al. *Mikroekonomie*. 4. rozš. vyd. Praha: Management Press, 2006, 573 s. ISBN 80-726-1150-X.

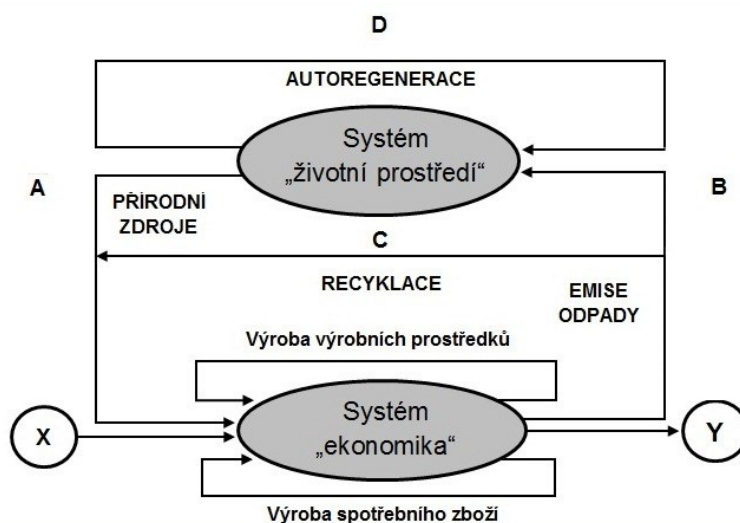
budovy a společnost), základní složky ŽP jsou voda, půda, ovzduší, biota a toky energií. Statky, které člověk z přírodních zdrojů využívá, se nazývají služby životního prostředí.³

Součástí přírody, které člověk pro uspokojování potřeb využívá, ekonomie nazývá statky či službami životního prostředí (nebo také přírodní statky a služby). Mohou to být suroviny odebírané z přírody nebo statky plnící jiné funkce životního prostředí, jako je například funkce rekreační nebo poskytnutí prostoru pro aktivity člověka či pro uložení odpadů.

Využívání přírodních zdrojů těžbou nerostných surovin, intenzivní zemědělskou výrobou, zástavbou na úkor volné krajiny, provozem komunikací nebo užitím plochy pro ukládání odpadů má na životní prostředí negativní vliv.

Některé důsledky se projevují i desítky let, nebo na zcela jiném místě, než bylo přítomno původní znečištění.

Vztahy mezi systémy ekonomiky a životního prostředí lze regulovat řadou nástrojů (viz. Obrázek 1). Tyto vztahy úzce souvisí s politikou ŽP.

Obrázek 1 Schéma vztahů životního prostředí a ekonomiky⁴

- A – ovlivnění spotřeby přírodních zdrojů
- B- ovlivnění nežádoucích emisí
- C- recyklace
- D- revitalizace přírody a krajiny

³ DIRNER, Vojtech. *Ochrana životního prostředí: základy, plánování, technologie, ekonomika, právo a management*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 1997, 333 p. ISBN 80-707-8490-3.

⁴ upraveno podle MOLDAN, Bedřich et al. *Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí: Situace v České republice*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997, 307 s. ISBN 80-718-4434-9.

2.1. Ekonomie životního prostředí

Už z výše uvedené definice ekonomie je zřejmé, že ekonomie je s životním prostředím velmi provázaná. Vztahem mezi ekonomickými činnostmi a jejich vlivem na životní prostředí se zabývá koncept ekonomie životního prostředí, ve kterém ekonomická teorie slouží především k řešení problémů životního prostředí.

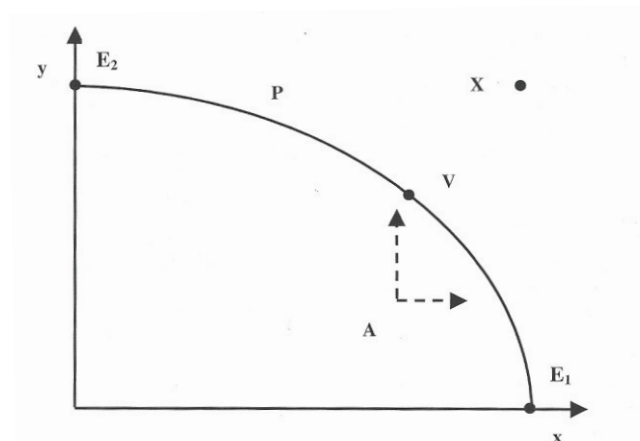
Pod pojmem *problém životního prostředí* si nejčastěji představíme znečišťování životního prostředí. Dalším problémem je nadměrné čerpání přírodních zdrojů. Činnosti člověka mohou vést také k nežádoucí změně některých vlastností jednotlivých složek životního prostředí, jako je například změna teploty vzduchu či vody, změny v oceánských proudech, změna pH půdy či vody, zhutňování půdy, snížení druhové rozmanitosti apod.

Některé z funkcí složek životního prostředí není člověk schopen svými silami a činnostmi nahradit, například funkci ovzduší, nebo schopnost regenerace a tvorby půd, stejně jako schopnost tvorby surovinové základny.⁵

Zátěž životního prostředí, která důsledkem ekonomických aktivit vzniká, může negativně ovlivňovat možnost uspokojování potřeb lidí v blízkosti ekonomického subjektu (továrny apod.) i lidí ve velké vzdálenosti od něj, generací současných i budoucích.

V zemích s vyspělými ekonomikami by lidé místo hmotných statků ocenili přístup, který by zajistil kvalitnější životní prostředí a odstranil ze životního prostředí zátěž, která v důsledku ekonomické aktivity vzniká. Toto není jen problém těch nejvyspělejších ekonomik. Stejné požadavky mohou mít lidé žijící v blízkosti podniků trpící negativními dopady na svůj zdravotní stav. Zvýšení kvality života a optimalizace životních podmínek tak může nahradit produkci jiného statku, jak je zobrazeno na grafu hranice produkčních možností dále (viz Graf 1).

⁵ DIRNER, Vojtech. *Ochrana životního prostředí: základy, plánování, technologie, ekonomika, právo a management*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 1997, 333 p. ISBN 80-707-8490-3.

Graf 1: Znárodnění hranice produkčních možností ekonomiky⁶

Hranice produkčních možností kombinuje vždy dva statky, které je ekonomika schopna se všemi svými disponibilními zdroji vyprodukovat. Množství těchto statků je zobrazeno na osách x a y . Dosažitelné kombinace se nachází pod křivkou (např. bod A je ukázkou neefektivního zacházení se zdroji, avšak jedná se o možnou kombinaci). Maximálně efektivní alokace prostředků se nachází na křivce (bod V a všechny ostatní body ležící na této křivce). A body nad křivkou představují nedosažitelnou možnost (bod X). Představíme-li si pod statkem na ose y kvalitu životního prostředí a na ose x množství provozovaných osobních automobilů v bodu E2 je životní prostředí čisté, ale nejsou v provozu žádná auta. Bod E1 ležící na ose x znázorňuje stav maximálního možného množství automobilů a zcela zdevastovaného životního prostředí. Bod V představuje efektivní kombinaci přijatelného znečištění na množství provozovaných automobilů.

Již od 70. let se země OECD zabývají formulacemi myšlenek, které by dopomohly nastavit pravidla rozvoje takovým způsobem, aby dopady ekonomické činnosti na životní prostředí byly minimalizovány. Z tohoto vyplynul jednomyslný konsensus, že z dlouhodobého hlediska je nutné, aby v zemích s vyspělou ekonomikou bylo dlouhodobě kvalitní životní prostředí. A zároveň zdravé životní prostředí vyžaduje silnou ekonomiku, to jsou myšlenky, na nichž je postavena strategie trvale udržitelného rozvoje.

Dalším důležitým závěrem OECD je, že i když se to zdá zvláštní, neexistuje žádný verifikovaný důkaz, že z odmítání dostatečné ochrany ŽP by plynuly příznivější dopady

⁶ MOLDAN, Bedřich et al. *Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí: Situace v České republice*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1997, 307 s. ISBN 80-718-4434-9.

na HDP. Integrovaná politika ŽP a hospodářského rozvoje podporuje inovace a technický pokrok, čímž dochází k minimalizaci rizik poškozování ŽP.

V duchu této strategie by mělo dojít k definování zájmových skupin, a těm by pak měla být poskytována pomoc formou zmírnění či kompenzace dopadů, které nastanou v důsledku zavádění opatření spjatých s ochranou životního prostředí.

2.1.1. Externality a teorie dvojí dividendy

Definice externalit se v literatuře různí a lze jich nalézt mnoho. Definice nicméně obsahuje základní znak externalit, jako *externího efektu*, který přináší svou činností jeden subjekt druhému, aniž by za tento efekt existovala nějaká forma kompenzace.

Jsou to tedy mikroekonomická tržní selhání. Externality mohou být negativní či pozitivní.

Pozitivní externalita (externí přínos) vzniká, když subjekt nedokáže získat a plně využít všechny přínosy ze své činnosti. Místo něj si část přínosů z jeho činnosti přisvojuje někdo jiný, tímto způsobem vznikají tzv. černí pasažéři systému. Pozitivní externality nejsou spojeny se vznikem nákladů pro okolí, ani nejsou zdrojem omezování, proto jejich výskyt nebývá problémem.⁷

Pro účely daňové kompenzace nás zajímají zejména negativní externality. *Negativní externalita* vzniká vždy, když subjekt nenese plně všechny náklady své činnosti a část těchto nákladů přenáší na jiné. Teoreticky lze dospět ke dvěma možným řešením, jak tento nežádoucí stav odstranit.

První je založeno na absenci tržního mechanismu. To by však znamenalo vytěsnění všech veřejných statků, čili vše by muselo někomu patřit. Pokud by na každý statek existovala vlastnická práva, bylo by možno definovat jejich porušení a tím také uzákonit vynutitelnost těchto práv.⁸ Porušování by se poté řešilo cestou klasického soukromoprávního sporu. Poškozený by se se znečišťovatelem buď domluvil na formě kompenzace, nebo by se problém řešil soudní cestou. Druhá forma řešení je řešení

⁷ TOFAN, Lukáš. *Pozitivní a negativní externality z omezení emisí skleníkových plynů*. Změna klimatu. [online]. c. 2002. [cit. 4.1.2012]. Dostupné z: <<http://climate.sweb.cz/dokumenty/Externality.pdf>>

⁸ SOUKUPOVÁ, Jana et al. *Mikroekonomie*. 4. rozš. vyd. Praha: Management Press, 2006, 573 s. ISBN 80-726-1150-X.

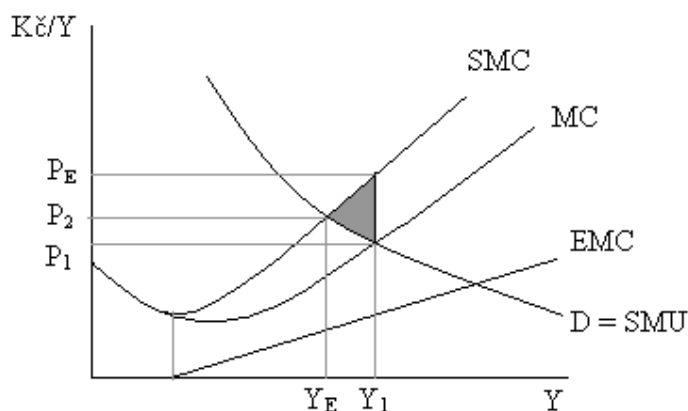
založené na vyjednávání jednotlivých subjektů bez zásahu shora či vlivem státních intervencí. V praxi se kombinují oba dva přístupy.

Další možností řešení problému externalit je kompenzace pomocí institutů finančního práva, Pro tuto kompenzaci je zapotřebí externalitu kvantifikovat.

Kvantifikace ceny mezního nákladu způsobeného působením externího zásahu je značně komplikovaný úkol. Objasnění problematiky zjednoduší graf č. 2.

Osa x grafu znázorňuje vyráběné množství produktu, na ose y je znázorněna cena produktu. Šedý trojúhelník znázorňuje neefektivitu produkce danou působením externality. Klíčovou křivkou pro určení ceny je zde křivka poptávkové funkce (D). Při neexistenci externality by optimální cena produktu byla na úrovni P_1 . Vlivem externality však výrobce musí počítat s externími mezními náklady danými přímkou EMC. Výsledné náklady produkce (SMC) se rovnají součtu MC s EMC.

Šedá plocha trojúhelníku v grafu vyjadřuje celkové náklady neefektivnosti a je to rozdíl mezi celkovými mezními náklady a poptávkou pro úroveň výstupu mezi Y_1 a Y_E .

Graf 2: Zobrazení negativní externality⁹

Častým problémem při výpočtech velikosti externalit je určení tzv. „základní situace“, tedy stavu za jinak nezměněných podmínek. I při hrubých odhadech je totiž nutné brát v úvahu situaci, která by v budoucnosti nastala při absenci omezující politiky a tuto situaci považovat za základ při dalších výpočtech. Jakákoli změna v důsledku zavedení emisní politiky, ať už z pohledu určitého subjektu k horšímu či k lepšímu oproti takto stanovené základní situaci, je potom námi hledanou externalitou.¹⁰

⁹ SOUKUPOVÁ, Jana et al. *Mikroekonomie*. 4. rozš. vyd. Praha: Management Press, 2006, 573 s. ISBN 80-726-1150-X.

¹⁰ TOFAN, Lukáš. *Pozitivní a negativní externalita z omezení emisí skleníkových plynů*. Změna klimatu. [online]. c.2002. [cit. 4.1.2012]. Dostupné z: <<http://climate.sweb.cz/dokumenty/Externality.pdf>>

Dlouhou dobu se mělo za to, že ekonomický rozvoj a ochrana životního prostředí jsou dva neslučitelné a protichůdné zájmy. V polovině 90. let americký ekonom M. E. Porter formuloval svou hypotézu, která tento náhled na problematiku vztahu rozvoje ekonomiky a ochrany environmentu upravila. Hypotéza počítá se získáním konkurenční výhody pro podnik, který sníží náklady užitím energeticky a materiálově šetrné technologie, získá oblibu a ocenění zákazníka za přechod na ekologicky šetrné výrobky a zároveň pomocí těchto nově zavedených výrobků bude moci oslovit nový segment zákazníků na trhu.¹¹

2.1.2. Dvojitý přínos zavedení ekonomické regulace

Základní ekonomická otázka v oblasti odstraňování externalit zní takto: „Nebudou náklady na odstranění negativních dopadů vyšší, než účinek plynoucí ze zlepšení kvality životního prostředí?“ A lze vůbec provádět reformu, pokud předem neznáme hodnotu zlepšení kvality životního prostředí?

Podobně analogicky můžeme odvodit otázku pro tvůrce a realizátory ekologické daňové reformy, kdy musí být brán ohled především na ekonomickou efektivitu. Jsme pak postaveni před otázkou, zda bude užitek, získaný zlepšením životního prostředí vyšší, než náklady na zavedení ekologických daní. Proto také současná „ekologická daňová reforma“ probíhá v několika krocích, postupně jsou sledovány cíle od zavedení daní po snížení emisí a zátěže životního prostředí.¹² Správně zavedená ekologická daň by totiž měla vést k minimalizaci svého daňového základu, čímž také dojde k poklesu daňových příjmů. Takto však funguje „jen“ teorie. V praxi zavedení ekologických daní znamená spíše přínos. Ten popisuje nejlépe koncept „dvojitý dividendy“.

Dvojitý užitek plynoucí z ekologické reformy je založen na stimulaci k ekologickému chování, nebo spíše destimulaci neekologického chování, a získání finančních prostředků, kterými mohou být pokryty jednak náklady na reformu a jednak mohou sloužit ke snížení existujících daní.¹³

¹¹ SVÁTKOVÁ, Slavomíra. *Spotřební a ekologické daně v České republice*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 300 s. ISBN 978-807-3574-437.

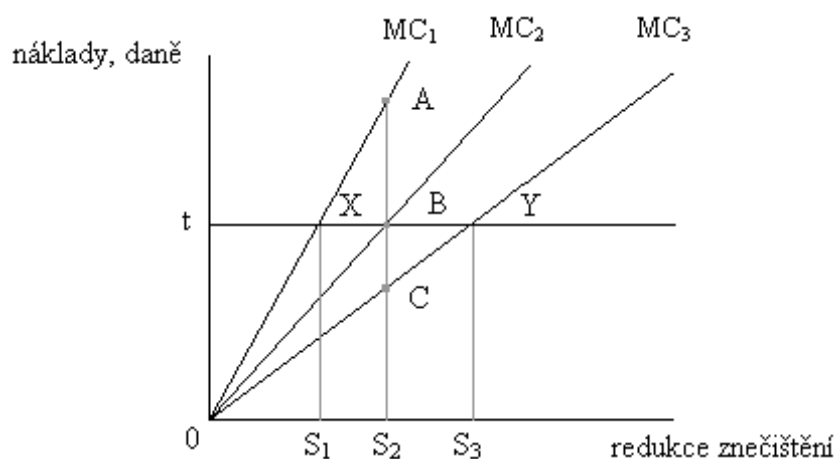
¹² Financování ochrany životního prostředí: Ekologická daňová reforma. MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2008, 2012 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: <http://mzp.cz/cz/edr>

¹³ KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 4., aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2006, 279 s. ISBN 80-735-7205-2.

Cíle ekologické reformy s ohledem na ochranu životního prostředí a zároveň na opatření dvojí dividendy pak můžeme specifikovat takto:¹⁴

- 1) Stimulovat ekonomické subjekty k takovému chování, které povede ke snížení poškození životního prostředí a jeho dopadů na zdraví obyvatelstva. Uplatňuje se zásada prevence a opatrnosti.
- 2) Zachování principu „znečišťovatel platí“ - Tuto zásadu je nutno vidět ve dvou aspektech. Jednak kompenzačním – původci znečištění náleží povinnost uhradit výši nákladů, odpovídající tomuto znečištění a jednak preventivním -
- 3) Zachování výnosové neutrality – tedy účelem není vybrat na daních více.

Optimální nastavení výše daní by tedy mělo odpovídat tomuto grafickému znázornění:

Graf 3: Optimální míra výše zdanění s ohledem na redukci znečištění¹⁵

Na Grafu 3 jsou zobrazeny tři podniky, přičemž každý využívá jinou technologii výroby. Pokud se stát rozhodne snížit míru znečištění, má v zásadě dva možné nástroje, přímý a nepřímý.

Přímým nástrojem regulace se rozumí legislativně upravit úroveň znečištění na úroveň S_2 . Tak náklady prvního podniku dosáhnou bodu A, náklady druhého podniku dosáhnou bodu B a náklady podniku využívající třetí technologii dosáhnou bodu C.

¹⁴ WIERZBOWSKI, Błażej a Bartosz RAKOCZY. *Prawo ochrony środowiska: zagadnienia podstawowe*. Wyd. 4., stan prawny na 1. stycznia 2010 roku. Warszawa: LexisNexis, 2010, 330 p. ISBN 978-837-6202-105.

¹⁵ SOUKUPOVÁ, Jana et al. *Mikroekonomie*. 4. rozš. vyd. Praha: Management Press, 2006, 573 s. ISBN 80-726-1150-X.

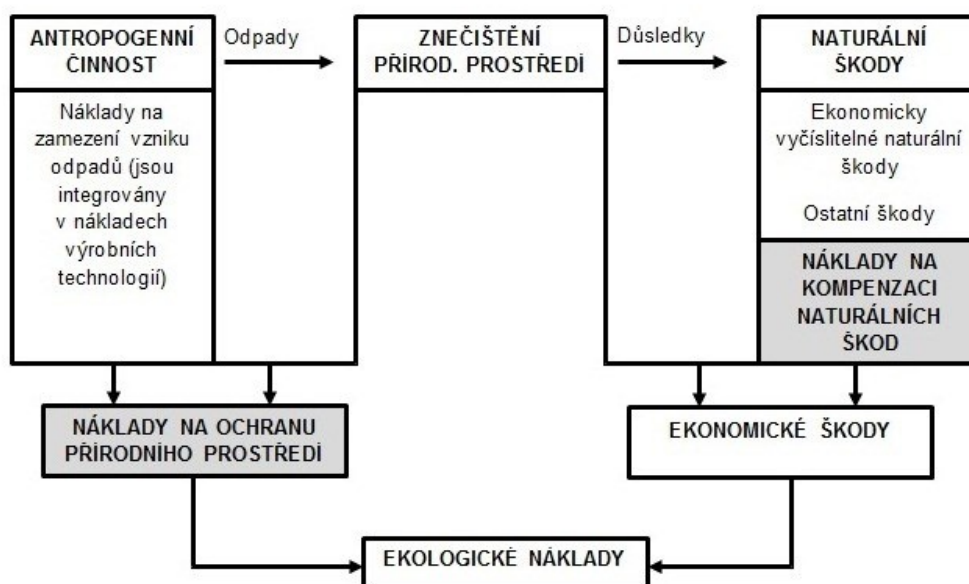
¹⁵ KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 4., aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2006, 279 s. ISBN 80-735-7205-2.

Další možností regulace je využití nepřímého (ekonomického) nástroje, daně či poplatku na úrovni t . Zde, v případě podniku s mezními náklady MC_1 , bude výhodnější do bodu X , kde osa protíná přímku t náklady snižovat, protože náklady budou nižší, než kdyby podnik platil daň. Naopak od bodu X je pro tento podnik výhodnější zaplatit daň.¹⁶

2.1.3. Optimální míra znečištění a ekologická zátěž ekonomiky

Při péči o životní prostředí se setkáváme za běžné situace se dvěma druhy nákladů, a to náklady na prevenci vzniku znečištění a náklady na odstranění tohoto již vzniklého znečištění.

Náklady zapříčiněné preventivními opatřeními nazýváme *náklady na zamezení znečištění*. Tyto nástroje se také nazývají náklady preventivní (podle strategie „*ex ante*“). Náklady způsobené nutností odstraňovat již vzniklé znečištění označujeme za *ekonomické škody*, jsou to náklady dodatečné, představující opatření kompenzační (reprezentují strategii „*ex post*“). Součet preventivních nákladů a ekonomických škod označujeme jako ekologická zátěž ekonomiky nebo ekologické náklady (viz Obrázek 2).¹⁷

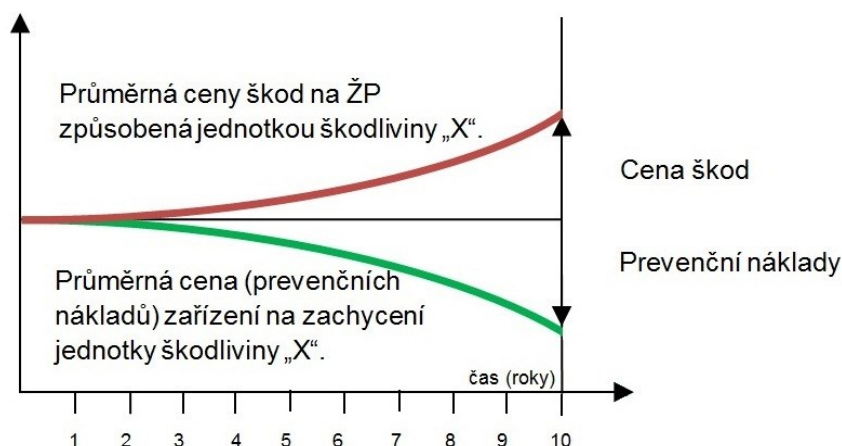

Obrázek 2: Vznik ekologické zátěže ekonomiky

¹⁶ SOUKUPOVÁ, Jana et al. *Mikroekonomie*. 4. rozš. vyd. Praha: Management Press, 2006, 573 s. ISBN 80-726-1150-X.

¹⁷ VÁLKOVÁ, Dagmar, Václav STANĚK a Radomír JUŘICA. *Aktuální otázky ekonomizace ekologie*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská, 1991, 51, 3, 7 s. ISBN 80-707-8100-9.

Úkolem ekonoma je nalézt rovnováhu mezi náklady na zamezení znečištění a náklady na odstranění znečištění. Optimální zátěž životního prostředí je dosažena tehdy, pokud je ekologická zátěž ekonomiky minimální.

Graf 4: Vývoj průměrných ekologických nákladů¹⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že dosažení nulového znečištění není cílem. Takovýto stav přináší příliš vysoké ekonomické náklady na preventivní výdaje, což je nežádoucí jev.

Z konkrétní struktury zátěže vyplývá stav ŽP. Pokud vydáváme značné prostředky na prevenci, je předpoklad, že nebudeme muset vydávat prostředky na odstranění znečištění. Naopak pokud neinvestujeme do preventivních opatření, musíme počítat se značnými investicemi do nápravných opatření.

Vždy závisí na konkrétním druhu kontaminace. Snažíme se docílit minimálního stupně zátěže, situace, kdy součet ekonomických škod a vynaložených nákladů na zamezení je co nejmenší.¹⁹

Ekonomická strategie je obecně odlišná od strategií prosazovaných legislativou ochrany přírody, kdy se snažíme vždy o to, aby převládala zásada prevence a případné škody vůbec nevznikaly, nebo byly minimalizovány.²⁰

¹⁸ vlastní zpracování podle: VÁLKOVÁ, Dagmar, Václav STANĚK a Radomír JUŘICA. *Aktuální otázky ekonomizace ekologie*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská, 1991, 51, 3, 7 s. ISBN 80-707-8100-9

¹⁹ [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFZUTO7I](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFZUTO7I)

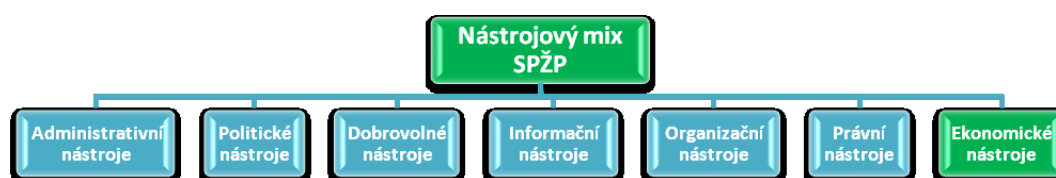
²⁰ WIERZBOWSKI, Błażej a Bartosz RAKOCZY. *Prawo ochrony środowiska: zagadnienia podstawowe*. Wyd. 4., stan prawny na 1. stycznia 2010 roku. Warszawa: LexisNexis, 2010, 330 p. ISBN 978-837-6202-105.

2.2. Regulační nástroje státní politiky ŽP

Nástroje pro regulaci stavu a znečišťování ŽP spadají do pravomocí státní politiky životního prostředí (SPŽP).

Politika životního prostředí si obecně klade za cíl uchovat a vylepšit kvalitu životního prostředí a života i zdraví obyvatel. Zároveň je žádoucí, aby respektovala požadavek trvale udržitelného rozvoje.

SPŽP reaguje na potřebu vzájemné integrace dosud často sektorově orientovaných aktivit a zároveň reaguje na všechny závažné změny stavu životního prostředí. Je zapotřebí používat nástroje státní politiky životního prostředí s rozvahou, protože jejich užití mívá zpravidla účinnost také na další oblasti ekonomiky. K dosažení daných cílů může SPŽP použít nástroje normativní, ekonomické, institucionální, organizační, informační, dobrovolné a jiné.²¹ ²²Nástroje by přitom měly být využity v takové kombinaci, která umožní dosáhnout požadovaných cílů s co nejnižšími nároky na finanční, lidské, technické a další zdroje. Aby byla zajištěna dostatečná účinnost jednotlivých nástrojů politiky ŽP, musí být integrovány do tzv. nástrojového mixu, který by měl být sestavován pokud možno racionálně.

Obrázek 3 : Nástrojový mix Státní politiky životního prostředí²³

²¹ [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/MZPMSFGSJYY](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/MZPMSFGSJYY)

²² ŠIMÍČKOVÁ, Marcella. *Environmentální ekonomie a environmentální politika* [online]. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2006, 62 s. Environmentální vzdělávání, Modul 8. Dostupné z: <http://www.hgf.vsb.cz/miranda2/export/sites-root/hgf/instituty-a-pracoviste/cs/okruhy/546/studijni-materialy/EV-modul8.pdf>

²³ vlastní zpracování, zdroj dat: <http://www.hgf.vsb.cz/miranda2/export/sites-root/hgf/instituty-a-pracoviste/cs/okruhy/546/studijni-materialy/EV-modul8.pdf>

Nástrojový mix by měl být tvořen se zřetelem na jasně identifikované environmentální problémy a měl by být zároveň zaměřen na dosažení stanovených environmentálních cílů. Tyto cíle by měly být vymezeny jak kvantitativně tak kvalitativně a časově. Optimální soubor zahrnuje vhodné ekonomické, normativní a informační nástroje. Předpokladem racionálního sestavení ideálního nástrojového mixu je také modelové hodnocení ekonomické efektivity, kterou rozumíme minimalizaci společensky nutných nákladů k dosažení vytyčených environmentálních cílů. Dále by v rámci modelového hodnocení měla být posuzována environmentální účinnost, tedy aby byly sledované cíle politiky ŽP dosahovány dostatečnou měrou a relevancí.²⁴

Na tomto místě jsou stručně představeny jednotlivé skupiny nástrojů státních politik životního prostředí. Ekonomickým nástrojům je věnována samostatná podkapitola.

2.2.1. Administrativní a politické nástroje

Normativní nástroje jsou založeny na donucovací pravomoci orgánů státní správy. Administrativní nástroje mají podobu příkazu, zákazu, nařízení či omezení a vyplývají z určitého předpisu. Patří sem také povolení k zacházení či souhlas k činnosti ohrožující ŽP (povinné hodnocení dopadů činnosti - EIA). Administrativní nástroje mají podobu rozhodnutí úřadu, nebo mohou přímo vyplývat ze zákona. Administrativní nástroje zahrnují také technické a technologické standardy a normy. Administrativní nástroje působí přímo.

2.2.2. Dobrovolné nástroje

Dobrovolné nástroje umožňují subjektům vzít na sebe při výkonu podnikové činnosti závazek šetrnějšího přístupu k životnímu prostředí, než vyžadují právní normy. K dobrovolným nástrojům patří ecolabelling, systémy environmentálního řízení podniku (EMS, EMAS), čistší produkce, posuzování životního cyklu výrobku (LCA), environmentální účetnictví, dobrovolné dohody atd.).²⁵

²⁴ DIRNER, Vojtech. *Ochrana životního prostředí: základy, plánování, technologie, ekonomika, právo a management*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 1997, 333 p. ISBN 80-707-8490-3.

²⁵ ŠIMÍČKOVÁ, Marcella. *Environmentální ekonomie a environmentální politika* [online]. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2006, 62 s. Environmentální vzdělávání, Modul 8. Dostupné z: <http://www.hgf.vsb.cz/miranda2/export/sites-root/hgf/instituty-a-pracoviste/cs/okruhy/546/studijni-materialy/EV-modul8.pdf>

2.2.3. Informační nástroje

Do této skupiny patří dobrovolné nástroje mající výchovně vzdělávací charakter, ale také nedobrovolné registry znečišťování (IRZ).

2.2.4. Organizační a institucionální nástroje

Tyto nástroje jsou prováděny skrze ostatní koncepční dokumenty uplatňované v OŽP a tvoří tak organizační rámec pro fungování všech ostatních nástrojů.

Jedná se o systém právních norem a koncepčních dokumentů uplatňovaných v ochraně životního prostředí zahrnující celé koncepce, programy, strategie a další dokumenty vymezující systém ochrany životního prostředí.²⁶

Tyto nástroje mohou být orientovány celkově na problematiku ŽP (př.: Státní politika životního prostředí), nebo mohou být zaměřeny pouze na některou z jeho složek (strategie rozvoje z oblasti energetiky, zemědělství či rozvoje průmyslu).

Patří sem také veškeré právní nástroje, jelikož ostatní ekonomické, administrativní apod. z nich vycházejí a v praxi se uplatňují. Někdy ale bývají právní nástroje řazeny zvlášť jako samostatná skupina nástrojů politiky ŽP. Právní nástroje by měly vytvářet podmínky pro trvale udržitelný rozvoj. Dále se pomocí těchto nástrojů po roce 1990 dařilo aproximovat naši politiku životního prostředí, tak aby byla v souladu s politikou evropského společenství. V neposlední řadě tyto nástroje sehrály roli ve sladění politik v době před a po přístupu České republiky do EU.²⁷

Instituce, které zaštiťují OŽP mohou být rozděleny v systému státní správy na ústřední – tuto roli plní jednotlivá ministerstva v čele s MŽP, dále místní – odbory životního prostředí (KÚ, OÚ, úřady obcí s rozšířenou působností) a Státní fond životního prostředí - centrální orgán pro financování projektů zlepšujících stav ŽP (ustanoven na základě zákona. č. 388/1991 Sb.).

²⁶ [http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/\\$pid/CENMSFZUTSGE](http://www.cenia.cz/web/www/web-pub2.nsf/$pid/CENMSFZUTSGE)

²⁷ ŠIMÍČKOVÁ, Marcella. *Environmentální ekonomie a environmentální politika* [online]. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2006, 62 s. Environmentální vzdělávání, Modul 8. Dostupné z: <http://www.hgf.vsb.cz/miranda2/export/sites-root/hgf/instituty-a-pracoviste/cs/okruhy/546/studijni-materialy/EV-modul8.pdf>

3. Ekonomické nástroje v ochraně životního prostředí

Širokou skupinou nástrojů, které nabyly na významu po přechodu na systém tržní ekonomiky, jsou ekonomické nástroje. Systém trhu umožňuje aplikaci různých ekonomických nástrojů v podobě tax, tedy poplatků a daní, přes systémy podpory, dotace a subvence jak státním jednotkám, tak jednotkám podnikatelským. Tyto ekonomické nástroje budou náplní následující kapitoly.

Ekonomické nástroje patří mezi tzv. nepřímé nástroje, protože působí na chování znečišťovatelů nepřímo, prostřednictvím trhu. Různé ekonomické nástroje, zahrnující především daně a poplatky je možno rozdělit podle různých kritérií.

Podstatným kritériem je princip působení ekonomického nástroje, z něhož vyplývá základní rozdělení ekonomických nástrojů.

3.1. Základní rozdělení ekonomických nástrojů

V zásadě je možné ekonomické nástroje uplatnit dvěma způsoby, buďto převést zátěž na původce, nebo pozitivně motivovat znečišťovatele v podobě různých úlev a podpor. Z těchto principů vyplývá základní dělení na dvě skupiny.

3.1.1. Poplatky a daně

Nástroje první skupiny fungují na principu převedení externích nákladů do nákladů původce. Tuto funkci nástrojů popisujeme jako internalizaci negativních externalit. Těmito nástroji by mělo dojít k navýšení nákladů původce a ten by následně měl omezit svou činnost. Původce by tak nesl i celospolečenské břemeno, které kvůli němu nesou i ostatní subjekty. Mezi ekonomické nástroje typu internalizace negativních externalit patří poplatky, daně, pokuty, ale také platby za nakoupená obchodovatelná práva na znečištění či platby na kompenzaci způsobených škod na životním prostředí.

3.1.2. Dotace a úlevy

Druhá skupina působí přesně opačným způsobem. Tyto prostředky naopak představují příspěvky k nákladům na zamezení znečištění ŽP. Příspěvky k nákladům na zamezení může původce získat od různých subjektů (veřejné instituce, neziskové organizace i soukromá sféra). Mají formu dotací, zvýhodněných úvěrů, záruk za úvěry, daňových zvýhodnění či odkladů platby daně spojených s realizováním investice na

ochranu životního prostředí. Dále se jedná také o výnosy z prodeje obchodovatelných práv na znečištění či prostředky získané od původců znečištění na kompenzaci způsobených škod na životním prostředí.²⁸

3.2. Členění ekologických plateb daňového charakteru

Ačkoliv nejběžněji je při mezinárodním srovnávání daňových soustav užíváno rozdělení daní podle metodiky Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD), (viz Příloha 1),²⁹ pro účely posuzování ekologického působení daní a poplatků se jeví jako vhodnější rozdělení, které uvádí Kubátová (2006). Členícími kritérii v této klasifikaci jsou druh daně, předmět zdanění, technika zdanění a dále cíl zavedení daného typu ekonomického nástroje.³⁰

3.2.1. Druh zdanění

- a) *Pigouviánské daně*, které jsou vázané na tzv. teorii odstraňování dvojích externalit. Podstatou je, že při správném fungování by měly být zdaněny přímo příčiny znečištění. Nevýhodou tohoto typu daně jsou technické a administrativní komplikace při jejím stanovení.³¹
- b) *Nepřímé ekologické daně* naopak zatěžují vstupní náklady, čímž působí motivačně přímo na znečišťovatele.
- c) *Daně s neplánovanými ekologickými dopady* byly původně zavedeny pro svoji fiskální funkci, ekologická funkce se pak projevila jako vedlejší efekt.
- d) *Účelově zavedené ekologické daně* mohou tvořit základ ekologických reforem. Nemusí zde jít přímo o daně jako takové, ale můžeme sem zahrnout také část různých poplatků spojených s využíváním a znečišťováním životního prostředí.

²⁸ ŠIMÍČKOVÁ, Marcella. *Environmentální ekonomie a environmentální politika* [online]. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2006, 62 s. [cit. 2012-04-16]. Environmentální vzdělávání, Modul 8. Dostupné z: <http://www.hgf.vsb.cz/miranda2/export/sites-root/hgf/instituty-a-pracoviste/cs/okruhy/546/studijni-materialy/EV-modul8.pdf>

²⁹ ŠIROKÝ, Jan. *Daně v Evropské unii: daňové systémy všech 27 členských států EU, legislativní základy daňové harmonizace v EU se základními judikáty SD EU, včetně zapracování Lisabonské smlouvy a novelizací směrnice 2006/112/ES. 4. aktualiz. vyd.* Praha: Linde, 2010, sv. Praktické ekonomické příručky. ISBN 9788072017997.

³⁰ KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 4., aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2006, 279 s. ISBN 80-735-7205-2.

³¹ COASE, Ronald H. *Ekonomie životního prostředí a ekologická politika: vybrané klasické stati*. Praha: Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře, 1996, s. 121-133. ISBN 80-902168-0-3.

3.2.2. Předmět daně

Členění ekologických daní podle toho, na jaký výrobek, či službu jsou uloženy.

- a) *Daně z motorových paliv* – z fiskálního hlediska jsou tyto daně nejdůležitější. V každé zemi je na ně uvalena všeobecná spotřební daň (DPH) a obvykle také akcíza (specifická spotřební daň).
- b) *Daně z automobilů* – nejen daň silniční, ale v některých zemích také daň uvalená na prodej nových automobilů anebo užívání firemních aut.
- c) *Daně z energetických surovin* – uvaleny na jiné než motorové paliva, to se dotýká např. uhlí, lehkých a těžkých topných olejů nebo zemního plynu.
- d) *Daně z emisí, poplatky za těžbu nerostných surovin, platby za využívání životního prostředí* – týká se především poplatků, jejich význam není velký vzhledem k objemu vybraných prostředků, jedná se však především o poplatky vtažené přímo k množství odebrané komodity, či míře vyprodukovaného odpadu, proto ekologický stimul je zde významný.³²

3.2.3. Technika zdanění

- a) *Emisní poplatky a daně* – jak již z názvu vyplývá, jedná se o daň, která je uvalena na znečišťující emise. Zavedení takovéto daně má pak přímý dopad na snížení množství škodlivých emisí do životního prostředí. Aby bylo možné zavést takovouto daň, je nutné, aby byly emise měřitelné.
- b) *Výrobové daně* – liší se od výše uvedených emisních daní faktem, že nebyly zavedeny z čistě environmentálních důvodů, mohou to být také poplatky odváděné do mimorozpočtových fondů. Typické jsou poplatky za spotřebu luxusních statků, které mají především redistribuční funkci. Vazba na životní prostředí je zde značná, protože jsou tyto daně uvalovány na výrobky, s jejichž spotřebou, užíváním, výrobou, či likvidací je spojeno znečištění životního prostředí
- c) *Uživatelské poplatky* – poplatky za veřejné služby. Měly by sloužit k pokrytí nákladů na určité služby, které je nutné provést k uvedení životního prostředí do

³² KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 4., aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2006, 279 s. ISBN 80-735-7205-2.

původního stavu. Kryjí tak náklady na svoz a likvidaci odpadu vznikajícího při výrobě, nebo čištění technologických a odpadních vod.

- d) *Administrativní poplatky* – poplatky za povolení používání určitého výrobního postupu, technologického procesu, nebo výrobu určitého produktu.
- e) *Odečitatelné daňové položky* – nejsou v pravém slova smyslu daněmi, jedná se spíše o prvky daňových systémů sloužících k motivaci. Řeč je o různých slevách na dani a různých formách odpisů, které podporují investice do modernizace zařízení a investice do ochrany životního prostředí.

3.2.4. Cíle zavedení daně

- a) *Účelová ekologická daň* – slouží ke zvýšení daňových výnosů, v současné době jsou tyto daně terčem kritiky, protože zvyšují celkové daňové zatížení, aniž by byl dokázán jejich přímý dopad na snížení produkce škodlivin. To je považováno za negativní jev, protože ekologická daňová reforma by neměla být završena růstem daní.
- b) *Stimulační daň* – cílem takovéto daně je ovlivňovat chování subjektů, aby omezily produkci škodlivých látek nebo výrobků.
- c) *Doplňková ekologická daň* – daně, které mají velký potenciál sehrát důležitou roli v přesunu daňového břemene z práce a kapitálu na statky zatěžující životní prostředí. Jsou uloženy na produkty, které nemají blízké substituty.³³

3.2.5. Pragmatická klasifikace dle metodiky OECD

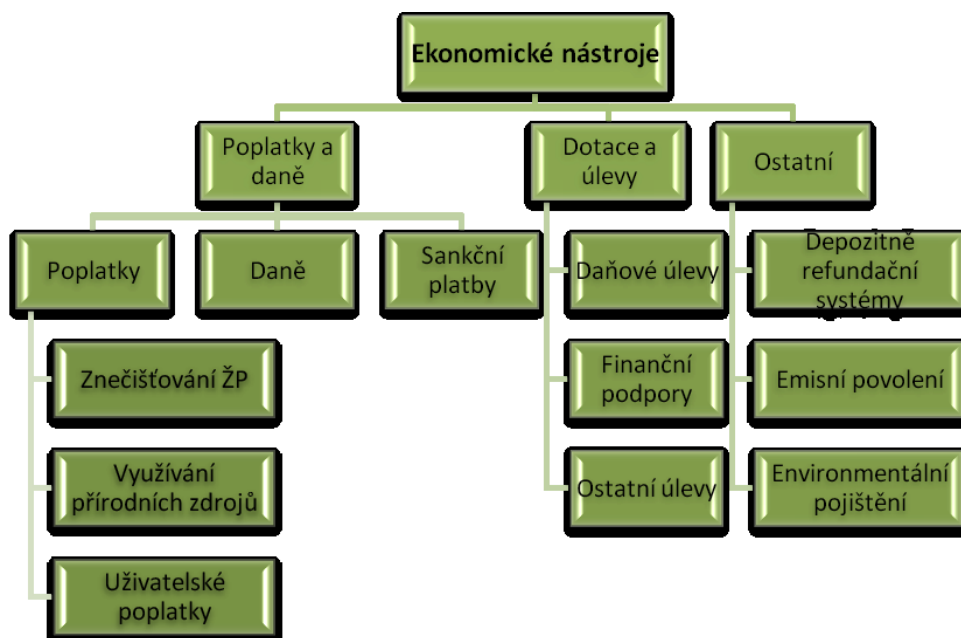
Podskupiny ekologických daní podle návrhu OECD zahrnují energetické daně, daně z dopravy, daně za znečištění a daně ze surovin,³⁴ toto hodnocení však zdaleka neobsáhne škálu možných nástrojů regulace politik životního prostředí.

Protože však je potřeba při hodnocení nástrojů environmentální politiky zhodnotit nejen daně, ale i soustavu poplatků a ostatních ekonomických nástrojů, zavedla OECD také

³³ KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 4., aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2006, 279 s. ISBN 80-735-7205-2.

³⁴ SVÁTKOVÁ, Slavomíra. *Spotřební a ekologické daně v České republice*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 300 s. ISBN 978-807-3574-437.

pragmatickou klasifikaci³⁵, která strukturuje tyto nástroje do několika hlavních skupin. Tato klasifikace je obzvláště vhodná pro hodnocení nástrojů současných politik ŽP v různých vyspělých zemích, kdy každá z nich disponuje širokým spektrem ekonomických nástrojů.

Obrázek 4: Základní rozdělení ekonomických nástrojů podle OECD³⁶

První skupinu tvoří *poplatky za znečišťování ŽP*. Tato skupina zahrnuje poplatky za znečišťování ovzduší, poplatky za vypouštění odpadních vod, poplatky za spalování odpadů, poplatky za hluk, poplatky za ukládání odpadu na skládky a také skupinu administrativních tzv. místních poplatků.

Druhou důležitou skupinu poplatků v souvislosti s ŽP tvoří *poplatky za využívání přírodních zdrojů*. Tím se rozumí poplatky za odběry podzemní vody, poplatky za odběry vody z vodních toků, poplatky za odnětí pozemků plnících funkci lesa společně s poplatky za kácení dřevin, odvody za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu a dále úhrady spojené s těžbou nerostů, tedy úhrady z dobývacího prostoru a vydobytých vybraných nerostů.

Oddělenou skupinou jsou daně k ochraně ŽP a *místní daně*. Významné jsou zejména pro státy, kde existuje systém financování na více úrovních.

³⁵ DIRNER, Vojtěch et al. *Ochrana životního prostředí: základy, plánování, technologie, ekonomika, právo a management*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 1997, 333 p. ISBN 80-707-8490-3

³⁶ vlastní zpracování

Další skupinu poplatků tvoří *uživatelské poplatky*. Zde jsou zahrnuty poplatky za užívání pesticidů a vybraných umělých hnojiv nebo poplatky za spotřebu látek, které poškozují ozonovou vrstvu. Tato skupina je však daleko širší a zahrnuje mnoho dalších poplatků, jimiž jsou zatíženy konkrétní produkty spjaté se zatěžováním životního prostředí (např. plastické hmoty).

Specifická skupina pokut a přírážek tvoří skupinu *sankčních plateb*. Tyto platby jsou ukládány pouze v případě překročení stanovených limitů či porušení platných předpisů.

Dalšími ekonomickými nástroji jsou *daňové úlevy*. Ty v souvislosti s politikou ŽP mohou být vymezeny ze skupin majetkových, daní z příjmu, a také z univerzální daně. Jednotlivé úlevy tedy můžeme vymezit v rámci DPH, v rámci akcízů, v rámci silniční daně, v rámci daně z nemovitosti, v rámci daně dědické a darovací nebo v rámci daní z příjmu.

Další skupinou ekonomických nástrojů jsou *finanční podpory*. Zde jsou zahrnuty veškeré granty, dotace a dary, ať už jsou financovány ze státních rozpočtů nebo z účelových fondů. Další formou finanční podpory jsou půjčky s nízkými úrokovými sazbami či garantované úvěry.

Kategorii podobnou finančním podporám tvoří *úlevy*, a to jsou především úlevy v placení poplatků, ale i různé jiné úlevy, například v průběhu výstavby apod.

Kategorii, která úzce souvisí s ochranou ŽP a snížením rizika možných negativních dopadů, tvoří tzv. *depozitně refundační systémy*. Tato skupina zahrnuje systémy záloh a recyklační poplatky. Zálohové platby by měly předcházet zvyšování množství vznikajícího odpadu (například skleněné lahve).

Dalšími samostatnými kategoriemi jsou environmentální pojištění, a také diskutovaná *obchodovatelná emisní povolení*, kdy má znečišťovatel možnost zakoupit si povolení zvyšovat zátěž ŽP vybranou látkou na úkor subjektu, který je ekologicky šetrnější; subjekty tak mají možnost na místo investic do čistších technologií investovat do možnosti znečišťovat. *Environmentální pojištění* je povinné pro podniky, které operují v podmínkách se zvýšeným rizikem ekologické havárie, lze si jej však sjednat i dobrovolně, výše pojistky se pak rovná obvykle rozsahu možných škod.³⁷

³⁷ DIRNER, Vojtěch et al. *Ochrana životního prostředí: základy, plánování, technologie, ekonomika, právo a management*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 1997, 333 p. ISBN 80-707-8490-3.

4. Komparace daňových systémů

Daňové systémy jsou součástí daňových soustav států. Jejich vznik a vývoj je spojen s rozvojem společnosti i jejího uspořádání a zejména se vznikem státních útvarů. Zpočátku byly daně příjmem panovníka, později příjmem státu, proto je možné daně označit za jeden ze základních nástrojů k zabezpečení finančního příjmu státu.

To jak daňový systém vypadá je dáno především historickým vývojem státu. I když Česká i Polská republika v posledních letech prochází podobným vývojem, z hlediska státního rozdělení a fungování systému zde jisté rozdíly lze nalézt. V následující kapitole jsou rozebrány složky daňového systému, funkce daní, a protože je práce zaměřena na environmentální taxy, obsahuje také srovnání daní s environmentálním aspektem v českém a polském daňovém systému.

4.1. Základní pojmy

Daně jsou jedním ze základních institutů finančního práva. Ve své podstatě jsou to povinné platby do veřejných rozpočtů.

Z pohledu ekonoma představuje daň ekonomicko-právní institut vyjadřující finanční vztah mezi plátcem daně a státem a dále vztah vybraných daní vůči veřejným rozpočtům. Daň je jednostrannou povinností bez jakéhokoliv nároku plátce na plnění ze strany států³⁸.

Jako daně jsou vždy označovány povinné platby do veřejných rozpočtů proudící od občanů směrem ke státu. Mezi základní vlastnosti daní patří jejich nedobrovolnost, povinnost, vynutitelnost, nenávratnost, neekvivalentnost, neúčelovost a většinou také opakovatelnost.

S ohledem na historický vývoj lze v současnosti popsat daně jako zákonem stanovenou povinností, poskytovanou ve formě peněžitého plnění, které je jednorázové nebo se opakuje, povinnou pro předem stanovený okruh k dani povinných subjektů.

Daň je daná na základě obecně závazného právního předpisu, bez individuálního právního aktu, je určená za předem známých podmínek splatnosti a stanovení výše. Daň slouží k úhradě veřejných potřeb a je vybírána státem, nebo jiným veřejnoprávním subjektem, nenáleží za ni žádné přímé ekvivalentní protiplnění.

³⁸ GRÚŇ, Lubomír. *Finanční právo a jeho instituty*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2009, 335 s. Vysokoškolské právnícké učebnice. ISBN 978-807-2017-454.

Z výše uvedeného vyplývá, že důležitým hlediskem je vynutitelnost daní. Motivace k dodržení platební daňové povinnosti je čistě mimoekonomická. Jedná se o platbu, za kterou poplatníkovi (daňovému subjektu) nepřísluší ekvivalent protiplnění, které je typické například u poplatků. Daň je tudíž nenávratnou platbou. I proto je také daňová povinnost uzákoněna, aby mohl být stanoven způsob jejich vymáhání a později i využití a přerozdělení. Daně jsou dále směřovány na uspokojení celospolečenských potřeb.³⁹

Daň, podobně jako poplatek, sestává z několika konstrukčních prvků, které jsou dány zákonem, který tuto daň resp. poplatek upravuje. Aby mohl vzniknout daňověprávní vztah, musí existovat základní prvky - subjekt daně, předmět daně, základ daně a daňová sazba.

Daňový subjekt je ten, komu ukládá zákon snášet daňové břemeno. Subjekt daně může být dále rozlišen na plátce daně a daňového poplatníka. *Poplatník* daně je zpravidla fyzická či právnická osoba jejíž činnost či majetek podléhá dani.

Plátce daně je osoba, která je povinná daň vypočítat a ve stanoveném termínu odvést příslušnému správci daně. Zvláštní osobou je tzv. *správce daně*, který není ani poplatníkem, ani plátcem. Jeho úkolem je daň od poplatníka vybrat a poté odvést státu. V této roli vystupují např. finanční úřady.

Objekt zdanění, nebo také *předmět daně*, je většinou dán již v názvu daně. Obecně jej můžeme definovat jako určitou skutečnost nebo důvod, který opravňuje požadovat od daňového subjektu zaplacení daně.⁴⁰

Podstatným termínem pro srovnání daní a poplatků je *daňová kvóta*. Daňová kvóta představuje ukazatel daňového zatížení. Vypočítá se jako poměr daňového inkasa v zemi, tzn. souhrn veškerých vybraných plateb do veřejných rozpočtů k hrubému domácímu produktu (HDP). Jako HDP označujeme součet veškerých statků vyprodukovaných v ekonomice v daném roce.⁴¹

³⁹ NERUDOVA, Danuše. *Harmonizace daňových systémů zemí Evropské unie*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 319 s. Daňová řada. ISBN 978-807-3576-950.

⁴⁰ GRŮŇ, Lubomír. *Finanční právo a jeho instituty*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2009, 335 s. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-807-2017-454.

⁴¹ ŠIROKÝ, Jan. *Daně v Evropské unii: daňové systémy všech 27 členských států EU, legislativní základy daňové harmonizace v EU se základními judikáty SD EU, včetně zapracování Lisabonské smlouvy a novelizací směrnice 2006/112/ES*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2010, sv. Praktické ekonomické příručky. ISBN 9788072017997.

4.2. Funkce daní

Daně v pravém slova smyslu plní několik důležitých funkcí, jak z pohledu ekonomického, sociologického tak i právního. Kromě získání prostředků do státní pokladny, tedy *fiskální funkce*, což je hlavní požadavek a primární funkce všech daní, očekáváme také další přínosy. Mezi další patří alokační, redistribuční a stabilizační funkce.

Alokační funkce má za cíl napravit místa, kde dochází k selhání tržních mechanismů. Je přitom využíváno různých podpor, známých jako nepřímý zdroj financování. Ve své podstatě má obdobný účinek jako dotace či příspěvek. Namísto peněz od státu však dojde ke snížení daňové povinnosti, která je oboustranně výhodná. Pro získání daňových úlev je potřeba splnit určité podmínky, což zvyšuje motivaci daňových subjektů například investovat do nových technologií nebo rozvoje.

Podstatou další – *redistribuční* funkce je přerozdělování peněžních prostředků z veřejných rozpočtů. Děje se tak aby se předešlo neakceptovatelným dopadům na společnost, která by nastala, pokud by daně byly alokovány pouze tržně. Její podstatou je solidarita, zmírnění rozdílů mezi bohatšími a chudšími vrstvami ve společnosti. Bohatší přispívají do systému více, ale berou z něj méně. Díky této vlastnosti jsou daně vhodným nástrojem zvýšení příjmu slabším vrstvám. Dále redistribuční funkce umožňuje zabezpečit veřejné statky, z jejichž spotřeby není vyloučen žádný jednotlivec. Jedná se o takové služby či aktivity, které jsou důležité pro celou společnost bez ohledu na trh.

Poslední v řadě, avšak neméně důležitá je funkce *stabilizační*. Tato funkce se týká schopnosti daní ovlivňovat výkyvy v ekonomickém cyklu. V období konjunktury, kdy rostou příjmy i spotřeba, mohou daně odčerpat do státní kasy více peněz. Naopak v období recese nebo stagnace mohou pomoci ekonomiku znova nastartovat tím, že je do veřejných rozpočtů směřováno méně peněz a čerpá se rezerva z minulých období. Daně je potřeba posuzovat také z hlediska sociálního, kdy zdroje financování, vybrané prostřednictvím daně se mohou na stát nástrojem podpory žádoucího chování a prosazování zájmů.⁴²

Z hlediska práva ochrany životního prostředí je nutno zmínit v souvislosti s daněmi navíc stimulační funkci, která je blíže objasněna u funkcí poplatků.⁴³

⁴² GRÚŇ, Lubomír. *Finanční právo a jeho instituty*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2009, 335 s. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-807-2017-454.

⁴³ WIERZBOWSKI, Błażej a Bartosz RAKOCZY. *Prawo ochrony środowiska: zagadnienia podstawowe*. Wyd. 4., stan prawny na 1. stycznia 2010. Warszawa: LexisNexis, 2010, 330 p. ISBN 978-837-6202-105.

4.3. Daňový systém

Daňový systém a daňová soustava, pojmy, které bývají často nesprávně zaměňovány. *Daňovou soustavu* státu tvoří souhrn všech daní a poplatků. Spadá sem také veškerá legislativa, jako právní normy upravující instituty, práva a povinnosti, vznikající při realizaci určitých právních úkonů a vztahů. Úkolem těchto předpisů je vytvořit stabilní systém, který bude pružný a zároveň by měl zabránit obcházení zákona. Dříve byla daňová soustava definována v zákoně č. 212/1992 Sb., o soustavě daní. Po rozpadu Československa jeho platnost skončila a nový zákon vytvořen nebyl, také s ohledem na praktické hledisko, že daňová soustava se neustále vyvíjí a je doplňována o nové daně a poplatky.

4.3.1. Komparace daňových systémů Česka a Polska

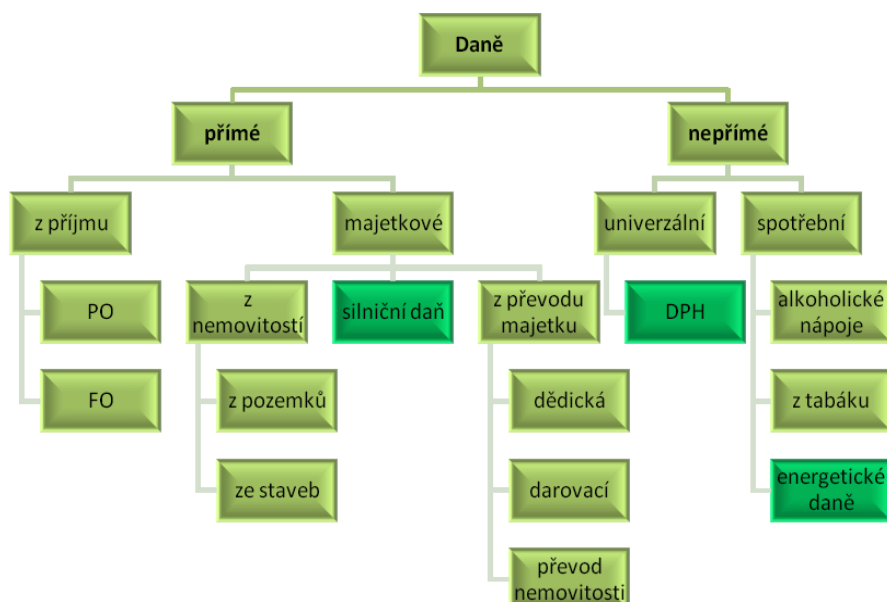
Česká republika a Polsko mají k sobě blízko nejen geograficky, ale také z hlediska historického vývoje. Historické pozadí se odrazilo i na daňových soustavách, které jsou velice podobné. Podstatným krokem u všech zemí EU byl krok přijetí DPH, tu přijaly obě země v roce 1993. Obě země také přistoupily společně do EU v roce 2004. Od té doby jak Česko, tak Polsko přijímají veškerou legislativu tak, aby byla v souladu s pravidly unie.

Daně, které mají dopad na životní prostředí, se nacházejí zejména v oblasti nepřímých daní. Tato daňová oblast již dospěla do značného stadia harmonizace, tedy sladování druhů a sazeb daní, zejména co se týče spotřebních daní (akcízů).⁴⁴ Přesto je možné zde nalézt v obou soustavách několik odlišností, oblastí, které se významně liší a mohou být inspirativní.

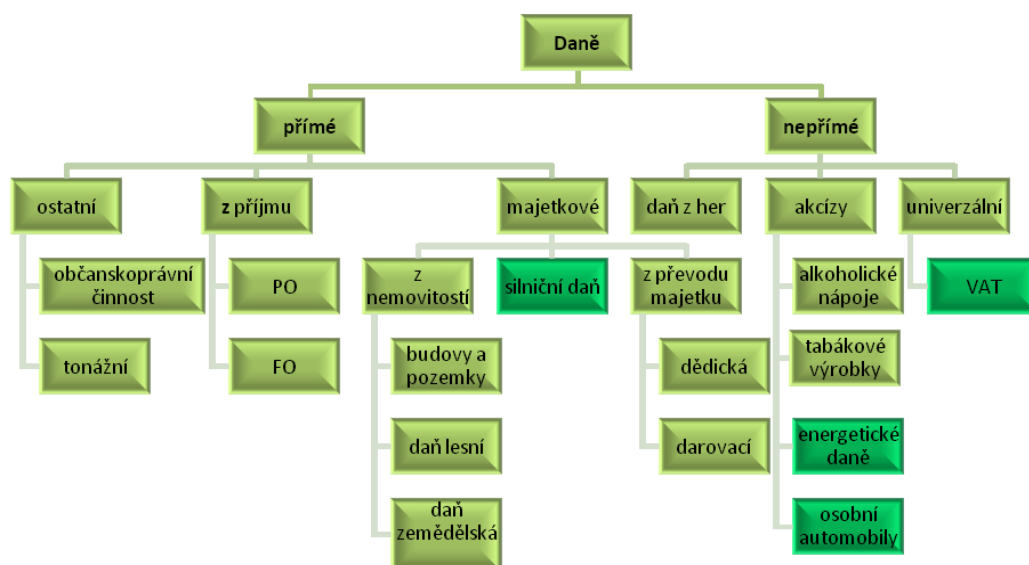
V oblasti přímých daní, která zatím tolik harmonizovaná není, je možno vidět více odlišností, například u daně silniční, kdy se český a polský systém zpoplatňování osobních automobilů liší významným způsobem.

⁴⁴ ŠIROKÝ, Jan. Daně v Evropské unii: daňové systémy všech 27 členských států EU, legislativní základy daňové harmonizace v EU se základními judikáty SD EU, včetně zapracování Lisabonské smlouvy a novelizací směrnice 2006/112/ES. 4. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2010, sv. Praktické ekonomické příručky. ISBN 9788072017997.

Schémata daňových systémů obou zemí jsou znázorněna níže (viz Obrázek 5, Obrázek 6). Tmavou barvou zvýrazněné daně představují daně, které mají environmentální aspekt.

Obrázek 5: Schéma daňového systému České republiky⁴⁵

Obrázek 6: Schéma daňového systému Polska^{46,47}

⁴⁵ Vlastní zpracování podle ŠIROKÝ, Jan. Daně v Evropské unii: daňové systémy všech 27 členských států EU, legislativní základy daňové harmonizace v EU se základními judikáty SD EU, včetně zpracování Lisabonské smlouvy a novelizací směrnice 2006/112/ES. ISBN 9788072017997.

⁴⁶ Vlastní zpracování podle TURAKIEWICZ, Janusz. Legislatura: Daně a jiná veřejnoprávní plnění v podnikatelské činnosti v Polsku 2011. [online] Dostupné z: <http://kontaktnicentrum.as4u.cz/cs/informace-k-cr-pl-hospodarske-spolupraci-a-podnikani/legislatura/dane-a-jina-verejnopravni-plneni-v-podnikatelske-cinnosti-v-polsku-2011.html>

⁴⁷ Obecny system podatkowoy: O systemie podatkowym. MINISTERSTWO FINANSÓW RP. Podatki [online]. 2003, 2011 Dostupné z: <http://www.mf.gov.pl/dokument.php?const=3&dzial=155&id=12092>

4.4. Daně s environmentálním aspektem

Daňová legislativa pojem životního prostředí nezná a nevymezuje. Definici v české legislativě můžeme nalézt v Zákoně o životním prostředí č. 15/1992 Sb. Daně obecně slouží jako ekonomické a právní nástroje environmentální ochrany. Jedná se o zprostředkovaný nepřímý vliv, který nepůsobí na prostředí samotné, ale mělo by působit na člověka a jeho chování.⁴⁸

Pojem environmentální daně je problematické jednoznačně specifikovat, jelikož definice tzv. ekologických daní se v odborné literatuře i právních pramenech různě liší. Je to dáno také tím, že česká právní úprava nezná pojem ekologická daň. Stejná situace, tedy absence definice ekologických daní, je i na polské straně, z tohoto důvodu lze podle Kryk (2011) častěji narazit na označení „daně ekologického charakteru“. Pro názornost uvedu tři z mnoha možných definic pro ekologickou daň:

- 1) daně, které byly primárně zavedeny za účelem omezování existence negativních externích efektů ovlivňujících životní prostředí,⁴⁹
- 2) každá nevázaná platba vládě uvalená na daňový základ, který je považovaný za významný z hlediska životního prostředí,
- 3) daň, jejímž základem je fyzická jednotka nebo její část, která vykazuje specifický negativní vliv na životní prostředí⁵⁰. Podle této poslední charakteristiky je možno posuzovat jako daň o ekologickém charakteru také akcízy a DPH (v Polsku *VAT*, neboli *podatek z towarów i usług*)⁵¹

Z hlediska začlenění daní v české daňové soustavě se environmentální daně nachází ve zvláštním postavení v oblasti nepřímých daní. Z daní tzv. přímých má jistý ekologický aspekt pouze daň silniční. Pro srovnání daní v pravém smyslu slova tedy budou v této práci porovnávány tři typy daní, a to *daň silniční*, *daň z přidané hodnoty* a tzv. *ekologické daně*.

⁴⁸ SVÁTKOVÁ, Slavomíra. *Spotřební a ekologické daně v České republice*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 300 s. ISBN 978-807-3574-437.

⁴⁹ KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 4., aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2006, 279 s. ISBN 80-735-7205-2.

⁵⁰ More information on environmentally related taxes, fees and charges: Definition of environmentally related taxes. OECD. *Economic instruments database* [online]. 5 May 2012 [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://www2.oecd.org/eoicst/queries/>

⁵¹ KRYK, Barbara, Lidia KŁOS a Irena Agata ŁUCKA. *Oplaty i podatki ekologiczne po polsku*. Wydanie I. Warszawa: CeDeWu.pl Wydawnictwa Fachowe, 2011, 157 p. ISBN 978-837-5562-989.

Obrázek 7: Daně s ekologickým aspektem⁵²

4.4.1. Daň silniční a její polské ekvivalenty

Jedinou přímou daní se stanoveným environmentálním aspektem je silniční daň. Tato daň je v členských státech EU uvalována buď v podobě jednorázové registrační daně při koupi nového vozidla, nebo v podobě silniční daně, jež je uvalována na veškerá registrovaná vozidla, dále v podobě daně z emisí vozidel a v neposlední řadě v podobě modelu, který je aplikován v České republice – tzn. daň z vozidel, jež jsou využívána k podnikatelské činnosti.

Silniční daň je v ČR upravena zákonem č. 16/1993 Sb. o dani silniční, s účinností od 1.1.1993. Environmentální aspekt daně byl viditelný od data zavedení, tedy zvýhodnění pro vozidla užívající vyspělé technologie s minimálním negativním dopadem na ŽP. Do roku 1998 bylo hodnotícím kritériem, zda vozidlo splňuje určitý limit vypouštěných škodlivin (splňující normu EURO 2). Od 1.1.2008 je hodnotícím kritériem datum první registrace vozidla, kdy novější vozidla jsou zvýhodněny. Kromě snížených sazeb daně silniční platí osvobození od daně silniční pro vozidla využívající pohon šetrný k životnímu prostředí.⁵³

Příjemcem prostředků vybraných na dani silniční je Státní fond dopravní infrastruktury. Prostředky jsou dále určeny na rozvoj, modernizaci a opravy pozemních komunikací.⁵⁴

⁵² vlastní zpracování na základě získaných informací

⁵³ KAŠPAR, Jakub. Důležitý vzkaz podnikatelům: Dejte přednost ekologičtějším vozům. In: *Ministerstvo životního prostředí: Tiskové zprávy* [online]. 2008 [cit. 2012-08-13]. Dostupné z: http://mzp.cz/cz/news_tz080109silnicni_dan

⁵⁴ Financování ochrany životního prostředí: Poplatky. MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2008 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: <http://mzp.cz/cz/poplatky>

V Polsku jsou osobní automobily předmětem neharmonizovaných spotřebních daní, tedy podléhají specifickým zásadám zdanění, které nejsou sjednoceny na úrovni EU. Silniční daň jak ji známe v ČR zavedena není. Existují zde však akcízy na osobní automobily (*Akcyza od samochodów*), které jsou splatné před první registrací automobilu v kraji.⁵⁵ Tyto spotřební daně tvoří samostatnou kategorii oddělenou od ostatního spotřebního zboží. Polský systém je z hlediska působení na ŽP efektivnější, než systém zavedený v Česku, protože tento akcíz je uvalen na veškerá vozidla, nejen na ta přihlášená k dani v důsledku využívání vozu k podnikání. Tento systém zároveň působí preventivně proti obcházení zákona.

Další daní, která v polském systému supluje českou silniční daň je *podatek od środków transportowych*, ta je upravena zákonem o místních poplatcích.⁵⁶ Předmětem této daně jsou veškeré dopravní prostředky s hmotností nad 3,5 tuny, včetně autobusů, dále přívěsy a návěsy, které po zapojení do soupravy mají vyšší hmotnost než 3,5 tuny.

Veškeré příjmy z této silniční daně jsou příjmem místních samospráv, které také mají možnost regulace výše daní vyměřované subjektům. Při zvažování výše daně může místní obecní úřad zvážit kritéria jako datum první registrace vozu, ekologický dopad pohonu vozidla na ŽP a počet míst k sezení. Předpisy zákona o místních poplatcích stanoví pouze hranice nejvyšší a pro některé druhy vozidel také nejnižší možné výše daně.⁵⁷

4.4.2. Daň z přidané hodnoty

Další daní s možným environmentálním aspektem je daň z přidané hodnoty (dále DPH), tato daň se řadí mezi daně ze spotřeby, tzn. že spotřebitel tuto daň platí již v rámci ceny produktu.

Environmentální aspekt DPH je potenciálně dán možnostmi nastavení daňové sazby, kdy většinou jsou výrobky a služby řazeny do dvou pásem, a to základní sazba a sazba snížená, dále existuje možnost osvobození od DPH. Daňová pásma si určuje každý stát sám, avšak měly by být dodržovány minimální sazby daně (tj. 5% pro sníženou sazbu a 15% pro základní sazbu).⁵⁸

⁵⁵ *Gazeta prawna: Podatki* [online]. 2008, č. 0 [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: http://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/29590,od_2009_roku_akcyza_od_aut_bedzie_pobierana_tylko_raz.html

⁵⁶ Zákon ze dne 12. 1. 1991 o místních daních a poplatcích (Ustawa o podatkach i opłatach lokalnych)

⁵⁷ *Podatki: Podatki i opłaty lokalne* [online]. 2007-2011, [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: <http://www.mf.gov.pl/dokument.php?const=3&dzial=154&id=11798>

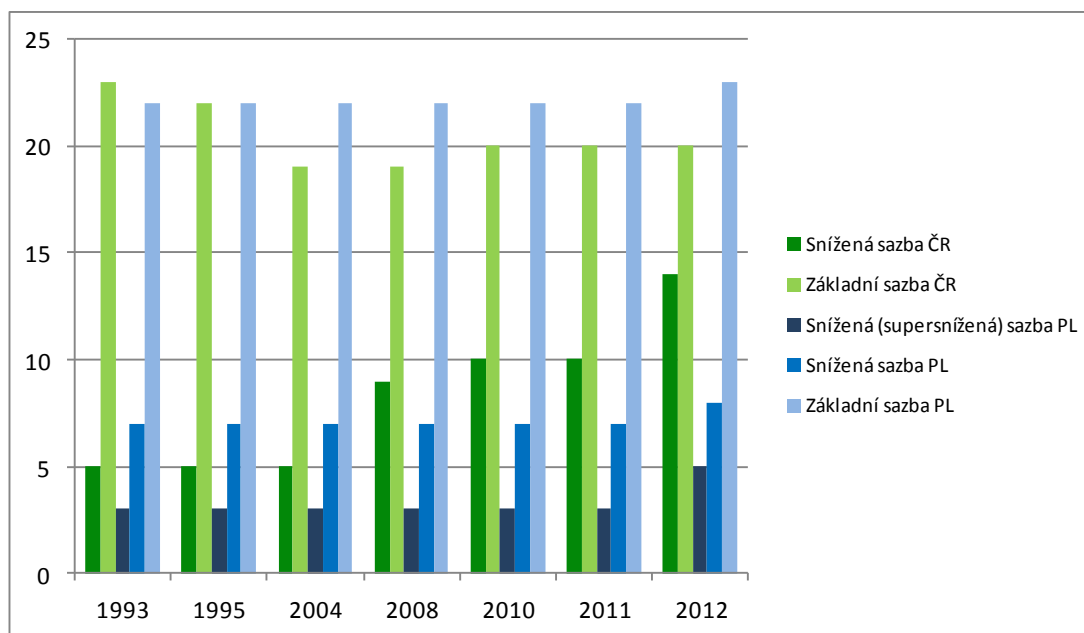
⁵⁸ ŠIROKÝ, Jan. Daně v Evropské unii: daňové systémy všech 27 členských států EU, legislativní základy daňové harmonizace v EU se základními judikáty SD EU, včetně zapracování Lisabonské smlouvy a novelizací směrnice 2006/112/ES. ISBN 9788072017997.

V Česku i v Polsku byla DPH zavedena shodně v roce 1993. Přestože je oblast daně z přidané hodnoty významně harmonizovaná, díky faktu, že stanovení daňových pásem je v pravomoci jednotlivých států, existuje mezi členskými zeměmi EU řada odlišností. Některé země, mezi které patří například také Polsko, zavedly více než dvě daňové sazby. Od zavedení daně z přidané hodnoty v Polsku (*Podatek od towarów i usług; podatek VAT*) byly daňové sazby téměř neměnné a to ve třech daňových pásmech.

V průběhu let 1993-2011 podporovalo Polsko některé produkty uvalením tzv. supersnížené sazby. Zařazením produktu do snížené resp. supersnížené sazby daně je možno nepřímo stimulovat spotřebitele k volbě ekologičtějšího produktu, v Polsku byla tímto způsobem upravena oblast zemědělství.

Supersnížená sazba označuje nastavení sazby pod úroveň minimální sazby stanovené EU, to byla pro Polsko úroveň 3%, tuto sazbu Polsko uplatňovalo až do konce roku 2011. Od roku 2012 má Polsko stanoveny sice stále tři pásma VAT, avšak uplatňuje dva druhy snížené sazby, stanovené na úrovni 5 a 8 % a základní sazbu 23%.⁵⁹

Vývoj daňových sazeb DPH v Česku a trend v Polsku je zachycen na grafu níže.

Graf 5: Vývoj sazeb DPH v polsko-českém srovnání (1993-2012)^{60,61, 62}

⁵⁹ ŠIROKÝ, Jan. Daně v Evropské unii: daňové systémy všech 27 členských států EU, legislativní základy daňové harmonizace v EU se základními judikáty SD EU, včetně zpracování Lisabonské smlouvy a novelizací směrnice 2006/112/ES. ISBN 9788072017997.

⁶⁰ vlastní zpracování. Zdroj dat: ŠIROKÝ, Jan. Daně v Evropské unii. ISBN 9788072017997.

⁶¹ ČELECHOVSKÝ, Vladimír. Česko s úpravami DPH postupuje úplně opačně než zbytek EU. *Novinky.cz: Finance* [online]. 4.9.2011 [cit. 2012-08-13]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/finance/243620-cesko-s-upravami-dph-postupuje-uplne-opacne-nez-zbytek-eu.html>

Polský systém tří pásem DPH je pro stát výhodný, pokud rozdíly mezi sazbami jsou významné. Pokud se sazby sobě blíží je lepší z hlediska administrativní náročnosti volit systém dvou pásem.

Na druhou stranu je potřeba brát v potaz, že DPH platí stále za jednu z daní, které plní státní rozpočet nejvíce. Proto také představuje pro vlády snadný nástroj, jak získat prostředky do státní kasy v době krize. Toto počínání však není příliš vhodné, protože daň pak zcela ztrácí svou sociální funkci.⁶³

Z grafu zobrazující srovnání vývoje sazeb v českém a polském systému je možné vidět, jak často se mění daňové sazby v Česku a jak stabilní jsou oproti nám sazby v Polsku. Polský systém totiž nemění daňové sazby, ale upřednostňuje přesouvání jednotlivých daňových položek z jedné sazby daně do druhé. V tomto ohledu shledávám polský systém přínosnějším, protože není potřeba v podstatě každoročně měnit daňové sazby.

4.4.3. Ekologické daně

V zahraniční literatuře se ekologické daně často skrývají pod pojmy „green-taxes“ (zelené daně), „environmental taxes“ (environmentální daně) nebo daně energetické. Velmi důležitý je právě pojem *energetické daně*, protože díky energetickému potenciálu předmětu zdanění je můžeme snadno identifikovat. Ekologické daně jsou v českém i polském systému považovány za nejmladší daně. Název vznikl v důsledku implementace směrnice 2003/96/ES o zdanění energetických produktů a energie do národních systémů, známé pod pojmem *ekologická daňová reforma*. Směrnice rozšířila předmět zdanění, kterým do té doby byly pouze minerální oleje o další energetické produkty včetně elektrické energie.⁶⁴ Podle toho se také jako ekologické daně rozumí spotřební daně, neboli akcízy (polsky akcyzy), energetické daně zavedené v návaznosti na tuto směrnici. Jelikož Česká i Polská republika jsou od roku 2004 členskými státy EU, oba tyto státy prošly procesem implementace směrnice do národní legislativy.

⁶² VAT Rates Applied in the Member States of the European Union: Situation at 1st July 2012. Dostupné z: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf

⁶³ ČELECHOVSKÝ, Vladimír. Česko s úpravami DPH postupuje úplně opačně než zbytek EU. *Novinky.cz: Finance* [online]. 4.9.2011 [cit. 2012-08-13]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/finance/243620-cesko-s-upravami-dph-postupuje-uplne-opacne-nez-zbytek-eu.html>

⁶⁴ Financování ochrany životního prostředí: Ekologická daňová reforma. MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2008, 2012 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: <http://mzp.cz/cz/edr>

Daně o ekologickém charakteru jsou, jak již bylo výše naznačeno, nově zavedené daně, a to *daň ze zemního plynu* (dříve součást spotřební *daně z minerálních olejů*), *daň z pevných paliv* a *daň z elektřiny*. Kromě těchto tři „nových“ daní patří mezi tyto „ekologické“ daně také již zmíněná *daň z minerálních olejů*.

Jako důvod zavedení byl komisí uveden právě ekologický dopad těchto produktů na životní prostředí a následná harmonizace (sladění) jednotlivých sazeb členských zemí byla odůvodněna řádným fungováním jednotného vnitřního trhu. V důsledku možných dramatických dopadů na ekonomiky jednotlivých států byly pro tehdejší členské státy stanovena individuální přechodná období. U pohonných hmot byly tehdy v ČR například stanoveny sazby z výhledem až do roku 2010.⁶⁵,⁶⁶

Ekologické působení daně je tedy až druhotným efektem, nikoliv důvodem zavedení. Daleko podstatnějším důvodem jejich zavedení byla ochrana a stabilizace vnitřního trhu unie. Toto tvrzení je možno nalézt v úvodní části směrnice 2003/96/ES.⁶⁷ Stanovením minimálních sazeb tak byla rozšířena harmonizace v oblasti nepřímých daní jednotlivých členských států, což má za cíl ochranu vnitřního trhu unie.⁶⁸

V důsledku ekologické daňové reformy je daňové zatížení sice přeneseno na provozovatele zdrojů, které je možno chápat jako znečišťovatele, ale v konečném důsledku ji stejně zaplatí spotřebitelé. Nedá se tedy říct, že by elektrárny snížily množství emisí nebo motoristé jezdili méně auty, což by mělo za následek výrazné zlepšení životního prostředí.

Tyto daně mají sice určitý ekologický dopad, protože jejich sazby jsou většinou tak vysoké, že motivují konečné spotřebitele k zodpovědnějšímu chování a omezování spotřeby škodlivé pro organismus a životní prostředí. Podstatný krok však je, že v důsledku zvýšených plateb za energetické komodity dojde k naplnění veřejných rozpočtů států, které trápí velké deficity, čímž bude umožněn další hospodářský rozvoj.

Jak již bylo vysvětleno v kapitole týkající se externalit, ekologické daně jsou zařazovány mezi *daně nápravné*. Měly by sloužit k omezení využívání specifických

⁶⁵ SVÁTKOVÁ, Slavomíra. *Spotřební a ekologické daně v České republice*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 300 s. ISBN 978-807-3574-437.

⁶⁶ NERUDOVI, Danuše. *Harmonizace daňových systémů zemí Evropské unie*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 319 s. Daňová řada. ISBN 978-807-3576-950.

⁶⁷ Council Directive 2003/96/EC of 27 October 2003 restructuring the Community framework for the taxation of energy products and electricity. In: 2003. Dostupné z: http://mzp.cz/cz/council_directive_2003

⁶⁸ NERUDOVI, Danuše. Daně k ochraně životního prostředí v Evropské unii a České republice. *Daňáři online: Portál daňových poradců a profesionálů* [online]. 4.10.2007 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: [http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d2663v3429-dane-k-ochrane-zivotniho-prostredi-v-evropske-unii-a-ceske/?search_query=\\$issue=1144&search_results_page=2](http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d2663v3429-dane-k-ochrane-zivotniho-prostredi-v-evropske-unii-a-ceske/?search_query=$issue=1144&search_results_page=2)

komodit a statků, které svou spotřebou či produkcí zatěžují životní prostředí. Existence těchto daní se dá objasnit podle Kubátové (2006) pomocí dvou přístupů:

1. První přístup očekává od zavedení ekologické daně zlepšení stavu životního prostředí.
2. Druhý přístup sleduje skutečné působení daně (tzn. přínos prostředků do státního rozpočtu). Zde se setkáváme s faktem, že primárním důvodem zavedení ekologických daní není ochrana životního prostředí.⁶⁹

Z tohoto důvodu se přikláním k označování těchto daní termínem *energetické*, namísto zavádějícího ekologické.

Jelikož daně energetické jsou rozsáhlým tématem, ale primární důvod jejich zavedení nebyl motivován primárně ochranou životního prostředí, navíc výklad by vyžadoval podrobnější analýzy, nebude se jimi tato práce dále konkrétně zabývat a zmiňovány budou pouze okrajově, přičemž bude použit termín *energetické daně*.

⁶⁹ KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 4., aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2006, 279 s. ISBN 80-735-7205-2.

5. Komparace environmentálních poplatků

Poplatky představují stejně jako daně nepřímý nástroj regulace zatěžování environmentu. Protože poplatky bývají zatěžování přímo znečišťovatelé, a to způsobem odpovídajícím množství vyprodukovaného znečištění či odebraných zdrojů, zaplacené částky odpovídají míře poškození či využití životního prostředí.

5.1. Základní pojmy a charakteristiky

Poplatky jako ekonomický nástroj sice existovaly vedle daní i za minulého režimu, avšak až v prostředí tržní ekonomiky mohly začít plnit svou funkci a být smysluplně aplikovány. Dříve existovaly například poplatky za vypouštění odpadních vod, či za znečišťování ovzduší, po přechodu na tržní systém se soustava rozrostla o další skupiny poplatků souvisejících s ochranou životního prostředí.

Uváděné hodnoty poplatků ve statistikách se mohou lišit, protože úhrnné poplatky předepsané příslušným orgánem státní správy se zpravidla nerovnájí poplatkům skutečně zaplaceným.

Poplatky *předepsané* jsou odvozeny na základě platného zákona a zohledňují množství produkovaných odpadů, odebrané vody, odňaté půdy atd. U podniků, u nichž lze očekávat snížení množství znečištění v průběhu roku je možné platby snížit o tzv. *odklady*. Skutečně *zaplacené* poplatky mohou být ještě nižší, protože často se stává, že finančním úřadům se nepodaří všechny předepsané poplatky z povinných subjektů vymoci.

Pro účely placení měsíčních záloh bývají stanovovány poplatky *předběžné*, které pak jsou srovnávány se skutečností v roce následujícím, na základě těchto podkladů jsou následně vyměřeny poplatky *definitivní*. Rozdíl mezi poplatky předběžnými a definitivními je doučtován.⁷⁰

Ačkoliv jsou poplatky součástí daňové soustavy, nejsou součástí daňového systému, a tak nejsou daněmi v pravém smyslu slova. Neplatí pro ně bezúčelovost, naopak jsou rozpočtově určeny. Výnosy z poplatků za znečišťování ŽP by měly putovat na podporu ekologicky příznivých projektů, které jsou podporovány ze Státního fondu

⁷⁰ CENIA. *Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2011*:. Dostupné z: <http://www.cenia.cz/rocenka2011/index.html>

životního prostředí. Výnosy z těchto poplatků mohou být určeny také k regeneraci krajiny po těžbě související např. s důlní činností.

Poplatky bývají zahrnovány do výrobních nákladů produktů, a tak mohou být prostředkem, pomocí něhož lze částečně internalizovat vzniklé externality. Pokud jsou poplatky správně nastaveny, měla by jejich výše přibližně odpovídat míře poškození životního prostředí vyjádřeného v peněžních jednotkách.⁷¹

Poplatky mají působit motivačně, naplňovat zásadu „znečišťovatel platí“ a prostředky získané jejich výběrem by měly být použity ke zpětné obnově prostředí a minimalizaci dopadu podnikatelské činnosti na okolí. Osoba, která vyprodukuje nižší znečištění, odvádí na poplatcích méně.⁷²

Poplatky placené podle jednotlivých zákonů k ochraně životního prostředí jsou platby postihující znečišťování životního prostředí a ohrožování zdraví a životů lidí, zvířat a rostlinstva v důsledku lidské činnosti. Jmenovitě se může jednat o platby za každou emitovanou jednotku znečištění, produktový poplatek za využívání produktů, s jejichž výrobou, užíváním či skladováním je spojena produkce nežádoucích látek do prostředí, nebo poplatek za využití konkrétní služby (například kanalizace). Dále v souvislosti se životním prostředím existuje i skupina administrativních poplatků spojených s užíváním ŽP, nebo přesně neurčené poplatky vyměřené orgány ochrany ŽP.

5.2. Funkce ekologických poplatků

Funkce poplatků se podobají funkci daní, avšak pořadí priorit je oproti daním změněno s důrazem na motivaci poplatníků k pro-ekologickému jednání. Funkce poplatků se odvíjí od nebezpečnosti jednání subjektu. Pro činnost v rámci mezí stanovených předpisy se vyměřují *poplatky*, za překročení limitů poplatky o sankčním charakteru, nebo *pokuty*.

5.2.1. Poplatky

Hlavním úkolem poplatků není naplnění rozpočtu. Hlavním cílem je motivovat plátce k šetrnějšímu chování. Tato funkce je označována jako *stimulační*. Cílem je přimět

⁷¹ GRÚŇ, Lubomír. *Finanční právo a jeho instituty*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2009, 335 s. Vysokoškolské právnícké učebnice. ISBN 978-807-2017-454.

⁷² WIERZBOWSKI, Błażej a Bartosz RAKOCZY. *Prawo ochrony środowiska: zagadnienia podstawowe*. Wyd. 4., stan prawny na 1. stycznia 2010 roku. Warszawa: LexisNexis, 2010, 330 p. ISBN 978-837-6202-105.

poplatníka k volbě pro-ekologické technologie, či přijetí ochranných prostředků, které by předcházely poškozování životního prostředí, dále aby bylo životní prostředí využíváno racionálně, a přírodní zásoby nebyly znehodnocovány. Výše poplatku by vždy měla odrážet dopad na ZP.

Transferová funkce spočívá ve vybrání poplatků a následným přerozdělením finančních prostředků prostřednictvím veřejných fondů. Financování fondů může mít také podobu dofinancování či spolufinancování.

Fiskální funkce reflektuje potřebu plnění veřejných fondů. S ohledem na fiskální funkci se obvykle volí výše poplatků. Tuto funkci zastávají primárně daně, ale u poplatků se podle ní určuje výše a podíl odváděných prostředků.

Informační funkce znamená, že výše poplatku signalizuje význam ohrožené složky, která je chráněným zájmem. Informuje tak o potřebě míry odpovědnosti přístupu. Je-li poplatek nízký, nejedná se o ohroženou složku, je-li poplatek vysoký, jedná se o činnost rizikovou, nebo činnost spojenou s využíváním vzácné suroviny.⁷³

5.2.2. Pokuty

Pokud se jedná o poplatky vyměřené nad rámec běžných poplatků, například administrativní poplatky, nebo vyměřené pokuty (v Polsku *Kary administracyjne*) v důsledku porušení zákona o ochraně přírody, nebo překročení povoleného množství emitovaného znečištění plní ekologické poplatky tři funkce, a to:

Represivní, takže sankcionují postupy neshodné s platnými předpisy a povoleními.

Preventivní, navádí k postupu shodným s požadavky předpisů ochrany ŽP.

Kompenzační- prostředky jsou zasílány na fondy shromažďující prostředky na financování investic na ochranu životního prostředí.

5.3. Poplatky odváděné v Česku a Polsku

Jak v České republice, tak v Polsku jsou poplatky související s vlivem činnosti na životní prostředí významnými prvky daňových soustav.

Protože součástí přehledu poplatků jsou také instituce poplatky spravující, předchází vlastnímu seznamu poplatků seznámení s fondy, do nichž prostředky určené na ochranu životního prostředí plynou.

⁷³ KRYK, Barbara, Lidia KŁOS a Irena Agata ŁUCKA. *Oplaty i podatki ekologiczne po polsku*. Wydanie I. Warszawa: CeDeWu.pl Wydawnictwa Fachowe, 2011, 157 p. ISBN 978-837-5562-989.

5.3.1. Fondy ochrany životního prostředí

Ještě donedávna se systém financování Polska a Česka významně lišily. Polská republika měla tzv. Fond vodohospodářství a ochrany životního prostředí (*Fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej; FOŚiGW*). Tento fond působil na úrovni všech samosprávných celků, existovaly tedy vojvodské, powiatové, obecní fondy a Národní fond. Od 1.1.2010 se polský systém změnil,⁷⁴ powiatové a obecní (*Gminne*) fondy byly zrušeny a příjmy, které plynuly do těchto fondů se staly součástí příjmů rozpočtů samosprávných celků, Maršálkových úřadů a obcí.⁷⁵

Současná soustava fondů vodohospodářství a ochrany životního prostředí zahrnuje pouze dva typy fondů, a to Národní fond (*NFOŚiGW*) a fondy vojvodství (*wfośigw*). Ve statistikách je však stále možné se setkat se zmíněným rozdělením čtyřúrovňovým. Dalším významným fondem spojeným s OŽP v Polsku je Fond ochrany zemědělských pozemků (*Fundusz ochrony gruntów rolnych; FOGR*) operující na centrální i terénní úrovni, a také Lesní fond (*Fundusz Leśny*). Fondy jsou právními osobami s právní subjektivitou.⁷⁶

Příjmy fondu národního (*NFOŚiGW*) jsou především vybrané poplatky a pokuty spojené s využíváním přírodního prostředí dané na základě zákona a dalších předpisů a příjmy vyplývající ze zákona horního (*Prawo geologiczne i górnictwo*). Příjmy fondů vojvodských (*wfośigw*) pochází z poplatků a pokut za využívání přírodního prostředí a zdrojů. Příjmy obou úrovní fondů mohou pocházet také z darů, dobrovolných plateb a vlastní činnosti těchto fondů.⁷⁷

Dalším důležitým oborovým fondem, který má na starosti financování ochrany prostředí je v Polsku Fond ochrany zemědělských pozemků. *Fundusz ochrony gruntów rolnych* (FOGR). Působí na dvou úrovních, centrální a terénní. Centrální spravuje 20% prostředků fondu a spadá pod pravomoci ministra, který spravuje obecní rozvoj. Se zbylými 80% disponuje samospráva vojvodství.

⁷⁴ Zákon ze dne 20. listopadu 2009 o změně zákona *Prawo ochrony środowiska* a některých dalších zákonů

⁷⁵ 1 STYCZNIA 2010 - ZMIANY W PRAWIE OCHRONY ŚRODOWISKA. *Ministerstwo Środowiska: Rzeczpospolita Polska* [online]. 1997, 2012 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: http://www.mos.gov.pl/artukul/7_aktualnosci/10711_1_stycznia_2010_zmiany_w_prawie_ochrony_srodowiska.html

⁷⁶ KRYK, Barbara, Lidia KŁOS a Irena Agata ŁUCKA. *Oplaty i podatki ekologiczne po polsku*. Wydanie I. Warszawa: CeDeWu.pl Wydawnictwa Fachowe, 2011, 157 p. ISBN 978-837-5562-989.

⁷⁷ WIERZBOWSKI, Błażej a Bartosz RAKOCZY. *Prawo ochrony środowiska: zagadnienia podstawowe*. Wyd. 4., stan prawny na 1. stycznia 2010 roku. Warszawa: LexisNexis, 2010, 330 p. ISBN 978-837-6202-105.

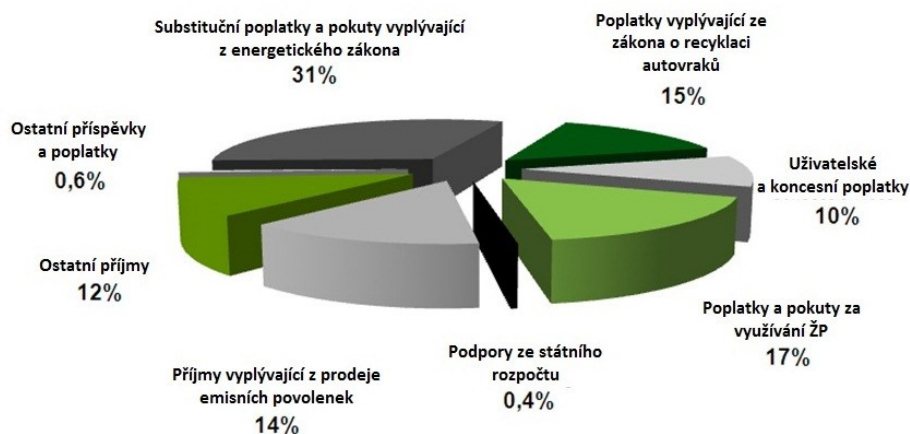
V České republice plní roli centrálního fondu Státní fond životního prostředí ČR (SFŽP) ustanovený na základě zákona 388/1991 Sb..⁷⁸ Fond představuje významný centrální zdroj, který se podílí na uplatňování státní ekologické politiky a aproximační strategie MŽP. Vykonává také administraci prostředků získaných od Evropské unie pro oblast životního prostředí.

Příjmy Fondu jsou tvořeny především z plateb za znečišťování nebo poškozování jednotlivých složek ŽP, dále ze splátek poskytnutých půjček a jejich úroků, výnosů termínovaných vkladů a dotací ze státního rozpočtu. Příjmy SFŽP tvoří součást státního rozpočtu. O využití prostředků ze SFŽP rozhoduje ministr na doporučení Rady fondu, která je poradním orgánem.⁷⁹

V ČR dále environmentální poplatky putují do rozpočtů místních samosprávných celků, tedy obcí, rozpočtů obcí s rozšířenou působností a rozpočtů krajů.

Srovnání složení příjmů národních fondů životního prostředí

a) Polsko

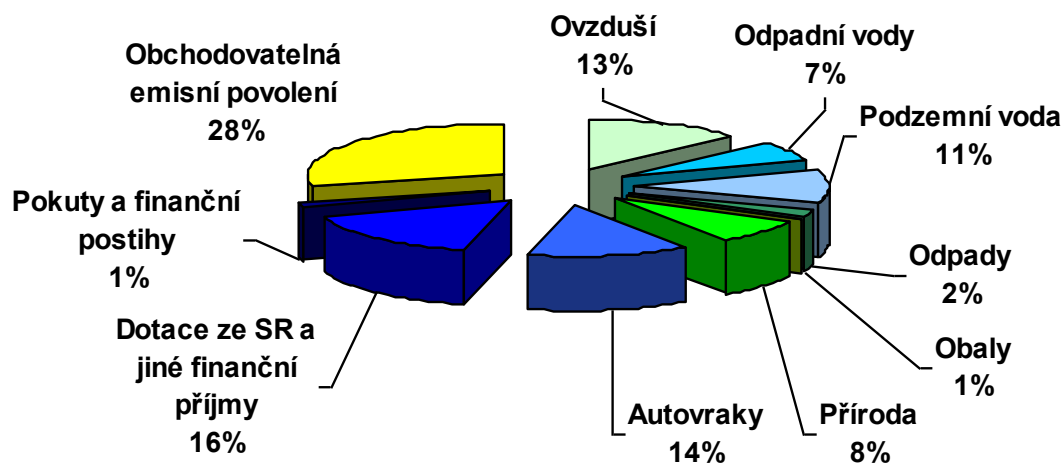
Graf 6: Skladba příjmů plynoucích do NFOŚiGW⁸⁰

⁷⁸ Zákon 388/1991 Sb., o Státním fondu životního prostředí ŽP

⁷⁹ <https://www.sfzp.cz/ke-stazeni/152/13886/detail/zprava-o-hospodareni-za-rok-2011/>

⁸⁰ NFEP&WM. NATIONAL FUND FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION AND WATER MANAGEMENT. *Narodowy fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej: Odnawialne źródło finansowania* [online]. 2012 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: <http://www.nfosigw.gov.pl/en/nfepwm/>

b) Česká republika

Graf 7: Zdroje financování SFŽP⁸¹

5.3.2. Přehled poplatků v ČR souvisejících s ochranou ŽP

V ČR jsou poplatky děleny podle složek životního prostředí, pod něž spadají. Rozlišujeme tak poplatky spojené s vodami, odpady, ovzduším, půdním managementem a managementem přírodních zdrojů. Zvláštní kategorií jsou poplatky za znečišťování ovzduší z dopravy a ochrany klimatu.

Součástí přehledů poplatků je vždy uveden příjemce poplatku, popřípadě zákonný předpis, na který je poplatek vázán. Z důvodu nedostatku prostoru daných rozsahem práce jsou uvedeny základní právní předpisy, bez veškerých prováděcích vyhlášek.

I. Vody:

K ochraně vod slouží platba za odebrané množství podzemní vody, poplatek za vypouštění odpadních vod do vod povrchových, poplatek za povolení vypouštění odpadních vod do vod podzemních a platba k úhradě správy vodních toků a správy povodí.

1. *Poplatek za odebrané množství podzemní vody.* Příjemcem 50% vybraných částek plyne do SFŽP ČR a zbylých 50 % plyne do krajského rozpočtu. Prostředky slouží

⁸¹ *Vlastní zpracování, Zdroj dat: Výroční zprávy. STÁTNÍ FOND ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. Státní fond životního prostředí [online]. 2012 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: <https://www.sfzp.cz/ke-stazeni/152/13886/detail/zprava-o-hospodareni-za-rok-2011/>*

zejména na obnovu vodohospodářské infrastruktury daného kraje. Správcem plateb je ČIŽP ČR a celní úřady.

2. *Poplatek za vypouštění odpadních vod do vod povrchových.* Příjemcem je SFŽP ČR a prostředky jsou určeny na ochranu ŽP. Správcem a výběrce je příslušný vodoprávní úřad, výši poplatku stanoví ČIŽP.
3. *Poplatek za povolené vypouštění odpadních vod do vod podzemních.* Příjemce i výběrce plateb je obecní úřad a využití plateb není blíže určeno.
4. *Platba k úhradě správy vodních toků a správy povodí.* Příjemce a zároveň výběrce poplatků je správce vodního toku a prostředky jsou určeny na úhradu nákladů spojených se správou vodních toků a povodí.

Právní zakotvení všech poplatků souvisejících s ochranou vod vyplývá ze zákona č. 254/2001 Sb. (Vodní zákon).

II. Odpady:

V oblasti odpadového hospodářství jsou zavedeny poplatky za celkové nakládání s odpady. Pod tímto souhrnným názvem se rozumí poplatek za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů, dále poplatky za uložení odpadů na skládky, poplatek za komunální odpad, poplatek na podporu sběru, zpracování, využití a odstranění vybraných autovraků a registrační a evidenční poplatek podle zákona o obalech.⁸²

1. *Poplatky za uložení odpadů.* Pro nebezpečné odpady obsahující rizikovou složku se příjem dělí, 80 % plyne do obecní kasy a 20%, tzv. riziková složka je příjmem SFŽP. U ostatních typů odpadů plyne do rozpočtu obce 100% příjmu. Správcí poplatků jsou obecní úřady, krajské úřady a u poplatků za rizikovou složku přímo SFŽP, který také provádí dozor. Právní zakotvení vychází ze zákona 185/2001 Sb. o odpadech.
2. *Místní poplatek za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování přírodních zdrojů.* Vychází ze zákona 565/1990 Sb. o místních poplatcích.

⁸² Financování ochrany životního prostředí: Poplatky. MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2008, 2012 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: <http://mzp.cz/cz/poplatky>

3. *Úhrada za shromažďování, sběr, přepravu, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů.*⁸³
4. *Poplatek za komunální odpad.*

Pro všechny tři výše zmíněné skupiny poplatků platí shodná pravidla pro správu a určení plateb. Příjemce, správce i výběrce poplatku je obec. Určení těchto poplatků je na provoz systému nakládání s komunálními odpady. Právní zakotvení vychází ze zákona 185/2001 Sb. o odpadech.
5. *Poplatek na podporu sběru, zpracování, využití a odstranění vybraných autovraků.*

Správce i výběrce poplatku je obec s rozšířenou působností, příjemce je SFŽP. Určení plateb je na podporu systému zpracování autovraků a zlepšení stavu ŽP. Právní zakotvení vychází ze zákona 185/2001 Sb. o odpadech.
6. *Registrační a evidenční poplatky dle zákona o obalech.* Příjemce, správce i výběrce poplatků je SPŽP ČR. Využití poplatků jsou především účely ochrany ŽP. Právní zakotvení vychází ze zákona 477/2001 Sb. o obalech.
7. *Odvod na jaderný účet.* Příjemce, správce i výběrce je Správa úložišť radioaktivních odpadů. Využití poplatků je podpora rozpočtů obcí na jejichž území se nachází úložiště radioaktivních odpadů. Právní zakotvení vychází ze zákona č. 18/1997 Sb. Tzv. atomového zákona, dále se řídí prováděcí vyhláškou č. 416/2002 Sb.⁸⁴

III. Ovzduší:

V oblasti ochrany ovzduší jsou zavedeny poplatky za znečišťování ovzduší, které platí provozovatelé zdrojů znečišťování. Pro ochranu ozonové vrstvy Země byl zaveden poplatek za výrobu a dovoz regulovaných látek, které poškozují ozonovou vrstvu a výrobků, které je obsahují⁸⁵.

1. *Poplatky za znečišťování ovzduší – provozovatelé zvláště velkých a zvláště velkých stacionárních zdrojů.* Příjemcem vybraných poplatků je SFŽP ČR. Správu a výběr poplatků mají na starosti krajské úřady.

⁸³ Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech

⁸⁴ Vyhláška č. 416/2002 Sb. o výši a způsobu odvádění prostředků původců radioaktivních odpadů

⁸⁵ Zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší

2. *Poplatky za znečišťování ovzduší – provozovatelé středních stacionárních zdrojů.*
Rovněž příjemcem těchto poplatků je SFŽP, ale výběr a správu poplatků jsou v kompetenci příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností.
Provozuje-li jeden provozovatel více zdrojů znečištění, řídí se výběr poplatků podle největšího z těchto zdrojů. Neplatí pro malé zdroje znečištění.
3. *Poplatky za znečišťování ovzduší – provozovatelé malých stacionárních zdrojů.*
Příjemcem výnosu je obec, a zároveň správcem výnosu je příslušný obecní úřad.
Určení všech výše uvedených poplatků za znečišťování ovzduší je na ochranu ŽP.
4. *Poplatky za výrobu a dovoz regulovaných látek a výrobků.* Příjemce, správce i výběrce poplatků je SFŽP. Prostředky slouží na ochranu ozónové vrstvy Země.
Veškeré poplatky související se znečišťováním ovzduší mají právní ukotvení v zákoně č. 86/2002 Sb. o ochraně ovzduší (zákon o ochraně ovzduší).

IV. Management přírodních zdrojů:

Pro ochranu zemědělské a lesní půdy byly zavedeny odvody za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu a poplatek za odnětí pozemků určených k plnění funkcí lesa. Těžba hornin a využívání horninového prostředí je spojeno s placením úhrad z dobývacího prostoru a úhrad z vydobytých nerostů na výhradních ložiskách nebo vyhrazených nerostů po jejich úpravě a zušlechtnění.

1. *Poplatek za oprávnění provádět ložiskový výzkum.* Výběr je plně v kompetenci obecních úřadů. Využití poplatků není blíže určeno. Právní ukotvení vychází ze zákona 62/1988 Sb. o geologických pracích a o Českém geologickém úřadu.
2. *Roční úhrada z dobývacího prostoru.* Příjemce poplatků je obec, využití poplatků není blíže určeno. Správce a výběrce poplatků je Báňský úřad.⁸⁶
3. *Úhrada z vydobytých nerostů na výhradních ložiskách nebo vyhrazených nerostů po jejich úpravě a zušlechtnění.* 25% prostředků plyne do státního rozpočtu a slouží k nápravě škod způsobených těžební činností. Zbylých 75% putuje do příjmu obecního rozpočtu, využití není blíže specifikováno. Správce i výběrce poplatků je báňský úřad. Legislativní ukotvení je společné s roční úhradou z dobývacího prostoru a to v zákoně č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství (tzv. horní zákon).

⁸⁶ Zákon č. 44/1988 Sb. o ochraně a využití nerostného bohatství

4. *Odvod za kácení dřevin pro výstavbu.* Příjemce poplatků je obecní rozpočet v případě povoleného kácení dřevin. Využití takového poplatku je určeno na zlepšení stavu životního prostředí. V případě protiprávního odstranění stromů a keřů je správou i výběrem poplatků pověřen SFŽP ČR. Upraven zákonem ČNR 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny.

V. Půdní management:

1. *Odvody za odnětí půdy ze zemědělského půdního fondu, za trvalé a dočasné odnětí.* 80% příjmu putuje do státního rozpočtu, zbylá část je příjmem obce a SFŽP. Výběrem jsou pověřeny celní úřady a správu má na starosti orgán státní správy na úseku zemědělského půdního fondu. Legislativní úprava vychází ze zákona č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu.
2. *Poplatek za odnětí dle lesního zákona, trvalé a dočasné odnětí.* Ze 40% jsou poplatky příjmem obecního rozpočtu a slouží ke zlepšení stavu ŽP a zachování lesa na území obce, zbylá část putuje do státního fondu ŽP a prostředky slouží rovněž k ochraně ŽP. Správcem je orgán státní správy lesů a výběrce celní úřad. Právní úprava je ukotvena v zákoně č. 289/1995 Sb. o lesích (Lesní zákon).

VI. Znečišťování ovzduší, doprava:

Tato kategorie zahrnuje skupinu daní energetických, proto je zmíněna jen okrajově, zahrnuje ale také poplatky spojené s užíváním dopravních cest.

1. *Časový poplatek.* Správce i výběrce je Státní fond dopravní infrastruktury.
2. *Mýtné.* Správce a výběrce je ministerstvo dopravy.
3. *Silniční daň.* Správcem i výběrce silniční daně jsou finanční úřady.

Příjemcem výše uvedených plateb je Státní fond dopravní infrastruktury. Platby slouží k rozvoji dopravních sítí, opravám a modernizaci dopravních komunikací. Spotřební daň z minerálních olejů.

4. Daň z elektřiny.
5. Daň z pevných paliv.
6. Daň ze zemního plynu a některých dalších plynů⁸⁷.

⁸⁷ Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů

5.3.3. Přehled poplatků v Polsku souvisejících s ochranou ŽP

V Polsku existuje jiný systém dělení poplatků, než má Česká republika. Zatímco ČR užívá systém založený na kategoriích poplatků podle jednotlivých složek ŽP, v Polsku je rozhodující způsob zatěžování životního prostředí.

Soustava obsahuje poplatky za využívání přírodních zdrojů a životního prostředí, různé druhy uživatelských poplatků.

I. Poplatky za využívání ŽP:

1. *Poplatky za vypouštění plynů a prachu do ovzduší.* O výši poplatku rozhoduje množství a druh plynu nebo prachu. Vyplývá ze zákona o ochraně ŽP (POŚ).
2. *Poplatky za odběr vod.* O výši rozhoduje kromě jakosti a množství také druh odebírané vody, zda je ze zdrojů podzemních, nebo povrchových. Dále je rozhodující účel, pro který je voda odebírána, zda pro účely úpravy vody na pitnou či užitkovou.
3. *Poplatky za vypouštění odpadních vod do vod nebo do půdy.* Pro stanovení výše je opět hlavní druh znečištění a množství vypuštěné odpadní vody, u vod chladících rozhoduje také teplota, dále kanalizační systém a místo, z něhož jsou odváděny. Vyplývá ze zákona o ochraně ŽP.
4. *Poplatky za skladování odpadů.* Rozhodující je kromě druhu a množství odpadu také čas skladování, od něhož se pot odvíjí růst poplatků.

Příjmy obdrží polský Fond vodohospodářství a ochrany životního prostředí (FOŚiGW) všech úrovní.

II. Ostatní poplatky:

1. *Poplatky klasické:*
 - a) Poplatky za hornickou činnost, z toho:
 - Koncesní, platí se za ložisko, jednorázově, povolení je vydáno nejméně na 5, maximálně na 50 let.
 - Exploatační, poplatky za hospodářské využití ložiska.

Příjmy plynou do národního fondu OŽP (NFOŚiGW) a fondu ochrany ŽP na úrovni obce (GFOŚiGW, nyní již zrušen) nebo obecního rozpočtu.

- b) Poplatky za odstranění stromů a keřů;

Příjmy plní obecní rozpočet, dříve *GFOŠiGW*, obecní fond ochrany ŽP.

- c) Poplatky za činnosti svázané s ochranou pozemků zemědělských a lesních:

- odejmutí zemědělských pozemků,
- odejmutí lesních pozemků,
- nevykonání povinností rekultivace pozemků.

Příjmy z odejmutí zemědělských pozemků plynou do fondu ochrany zemědělských pozemků (*FOGR*), z odejmutí lesních pozemků plynou do fondu lesního.

2. *Poplatky spojené s vodním hospodářstvím:*

- a) poplatky za využívání vodních cest a vodohospodářských zařízení,
- b) poplatky za využívání některých vodních ploch,
- c) poplatky vyplývající z rybolovu,
- d) poplatky za zpřístupnění jednotek z vodního katastru.

Příjmy všech kategorií plynou do *NFOŠiGW*.

3. *Poplatky za kontrolované látky ztenčující ozonovou vrstvu.*

Příjmy plynou jednak do rozpočtů Maršálkovských úřadů a také do *NFOŠiGW*.

4. *Poplatky z titulu obchodu s emisními povoleními.*

5. *Poplatky z titulu integrovaných povolení.*

6. *Poplatky za nedostatečný odběr požadovaného množství obnovitelné energie.*

Všechny tři skupiny výše uvedených poplatků jsou příjmy *NFOŠiGW*.

III. Poplatky produktové:

1. *Poplatky produktové za obaly, baterie a akumulátory.*

Příjmy z poplatků za baterie a akumulátory plynou do FOŠiGW, a také do fondů maršálovských úřadů.

Poplatky za obaly si dělí NFOŠiGW, maršálovské úřady i obce.

2. *Poplatky produktové za elektrozařízení a elektrospotřebiče.*

Jsou příjmy pouze do NFOŠiGW.

3. *Poplatky za recyklaci vozidel (autovraků).*

Jsou příjm, taktéž jako elektrospotřebiče, pouze do NFOŠiGW.

IV. Poplatky depozitní.

Zálohové platby podobné poplatkům produktovým. Po skončení rozhodného období dochází k vyúčtování a rozdíl se buďto doplácí, nebo vrací. Jsou spojeny s produkcí určitých druhů odpadů.

V. Poplatky ekologické o sankčním charakteru:

1. Poplatky zvýšené,
2. Poplatky dodatečné.

Vychází ze základního pramenu úpravy, kterým je Zákon o ochraně ŽP (POŠ), platné jsou také další předpisy související s konkrétním druhem protizákonné činnosti.

Zvýšené poplatky platí každý, kdo se dopustí využívání životního prostředí bez příslušného povolení. V takovémto případě je povinen zaplatit jednak zvýšený poplatek a navíc ještě pokutu. Zvýšené poplatky se týkají vypouštění prachu a plynů do ovzduší, odběru vody, vypouštění odpadních vod do vod nebo půdy a skládkování odpadů.

Dodatečný poplatek funguje stejně jako poplatek zvýšený, ale je dodatečně vyměřen k původnímu základnímu poplatku. Týká se recyklačních poplatků, látek poškozujících ozonovou vrstvu, elektroodpadu, a produktovým poplatkům za obaly, baterie a akumulátory.⁸⁸

⁸⁸ KRYK, Barbara, Lidia KŁOS a Irena Agata ŁUCKA. *Oplaty i podatki ekologiczne po polsku*. Wydanie I. Warszawa: CeDeWu.pl Wydawnictwa Fachowe, 2011, 157 p. ISBN 978-837-5562-989.

6. Závěr:

Potřebu ochrany životního prostředí si dnes již téměř nikdo nepopírá. Vznikla řada mezinárodních úmluv a protokolů, které jsou více či méně dodržovány.

K dosažení stanovených cílů v oblasti ochrany přírody a krajiny a zachování kvality životního prostředí slouží řada nástrojů. Aplikace nástrojů spadá do kompetencí národních politik životního prostředí.

V průběhu pozorování environmentální účinnosti jednotlivých nástrojů bylo zjištěno, že ekonomické nástroje jsou daleko efektivnější než jiné formy regulace.

Nástroje využívané politikami by měly plnit co nejvíce požadavek regulace nežádoucího chování ze strany podnikatelů a jiných ekonomických subjektů.

V průběhu posledních desetiletí fungování tržního mechanismu zavedly státy řadu ekonomických nástrojů regulace, které upravují chování podniků i jednotlivců.

Z hlediska srovnání ekonomických nástrojů s environmentálním aspektem v podobě daní a poplatků užívaných v Česku a v Polsku lze nalézt řadu rozdílů. Některé daně v českém systému chybí, je o něco jednodušší. To se týká jak přímých daní, tak systému DPH, kdy v Polsku je uplatňován systém tří sazeb, zatímco v České republice jen dvou. V Česku se ale sazby u daňových pásem mění daleko častěji, než v Polsku. Další porovnávanou daní je daň silniční. V tomto případě, ačkoliv je v Česku touto daní zatíženo jen určité procento osobních automobilů, a to těch, které jsou určeny k podnikatelské činnosti, shledávám systém uplatňovaný v Polsku jako účinnější z environmentálního hlediska. Každý automobil produkuje emise, i ten pro soukromé účely, takže z mého úhlu pohledu je polský systém velice inspirativní.

Systém poplatků se také liší, i když se polský systém fondů životního prostředí přiblížil systému českému, a to díky novelizaci polského zákona o ochraně životního prostředí, rozdíly v původu příjmů do fondů zůstaly. Významnou část finančních zdrojů polského fondu tvoří příjmy z titulu nedostatečného odběru energie z obnovitelných zdrojů, což je důsledkem faktu, že v Polsku 95% energie pochází z fosilních zdrojů. Takovéto poplatky v Česku nejsou zavedeny. Dalším důležitým faktem, který stojí za zmínku je, že polský fond životního prostředí téměř nepotřebuje dotace ze státního rozpočtu.

Na polském systému ekologických poplatků je celkově zajímavý také způsob, jakým klasifikují jednotlivé poplatky, a to podle původu příjmu, typu činnosti a podle

způsobu využívání životního prostředí, ne jako v Česku, kdy máme systém poplatků klasifikovaný podle složek životního prostředí. Z hlediska hledání údajů ve statistikách se jeví polský systém jako logičtěji nastavený.

Některé oblasti, například odpadové hospodářství je rozpracovanější v českém systému. Poplatky týkající se zemědělství a lesního hospodářství jsou rozpracovanější v polském systému, prostředky jsou dokonce spravovány samostatnými fondy.

Ovzduší je chráněno podobným způsobem, a to zejména z důvodu, že na tuto oblast je vztažena řada dohod přesahujících hranice států, někdy i EU.

V oblasti ochrany vod jsou v Polsku součástí ekologických poplatků také poplatky vyplývající ze splavnosti řek, tedy využívání zdymadel nebo poplatky za využití vodních cest a podobné, které v Česku součástí ekologických předpisů vůbec nejsou.

To jsou však specifika, která se vyskytují při srovnávání dvou různých zemí s různými možnostmi využívání přírodních podmínek.

V práci jsem se snažila shrnout soustavy poplatků spojených s využíváním přírodních zdrojů a zatěžováním životního prostředí v České republice a v Polsku. Problematika srovnání ekologických poplatků je velice široká a rozdílů je zde mnoho, jak ve způsobu výběru poplatků přes způsob spravování a následné přerozdělování, obzvláště pokud se zaměříme na konkrétní složku životního prostředí. Tato problematika zatím není příliš rozebíraná, a proto rozvoj tohoto tématu by byl určitě vhodný.

Osobní postřeh ze zpracování tématu je velice pozitivní dojem z polského systému zveřejňování informací, kdy na stránkách každého vojvodství je ke stažení formulář pro podnikatelské subjekty, kde si mohou spočítat, kolik přesně by měly uhradit ve spojitosti s ochranou životního prostředí, včetně místa a čísla účtu co a kam zaplatit.

I když víme, že nejlepší odpad je ten, který vůbec nevznikne a nejlepším řešením je vzniku znečištění předcházet, investice do efektivního systému výběru poplatků je jistě vhodná.

Seznam literatury:

Knihy:

COASE, Ronald H. *Ekonomie životního prostředí a ekologická politika: vybrané klasické stati*. Praha: Nakladatelství a vydavatelství litomyšlského semináře, 1996, s. 121-133. ISBN 80-902168-0-3.

DIRNER, Vojtěch et al. *Ochrana životního prostředí: základy, plánování, technologie, ekonomika, právo a management*. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 1997, 333 p. ISBN 80-707-8490-3.

GRŮŇ, Ľubomír. *Finanční právo a jeho instituty*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2009, 335 s. Vysokoškolské právnické učebnice. ISBN 978-807-2017-454.

KRYK, Barbara, Lidia KŁOS a Irena Agata ŁUCKA. *Oplaty i podatki ekologiczne po polsku*. Wydanie I. Warszawa: CeDeWu.pl Wydawnictwa Fachowe, 2011, 157 p. ISBN 978-837-5562-989.

KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 4., aktualiz. vyd. Praha: ASPI, 2006, 279 s. ISBN 80-735-7205-2.

MOLDAN, Bedřich et al. *Ekonomické aspekty ochrany životního prostředí: Situace v České republice*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1997, 307 s. ISBN 80-718-4434-9.

NERUDOVÁ, Danuše. *Harmonizace daňových systémů zemí Evropské unie*. 3., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011, 319 s. Daňová řada. ISBN 978-807-3576-950.

SOUKUPOVÁ, Jana et al. *Mikroekonomie*. 4. rozš. vyd. Praha: Management Press, 2006, 573 s. ISBN 80-726-1150-X.

SVÁTKOVÁ, Slavomíra. *Spotřební a ekologické daně v České republice*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 300 s. ISBN 978-807-3574-437.

ŠIROKÝ, Jan. *Daně v Evropské unii: daňové systémy všech 27 členských států EU, legislativní základy daňové harmonizace v EU se základními judikáty SD EU, včetně zpracování Lisabonské smlouvy a novelizací směrnice 2006/112/ES*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Linde, 2010, sv. Praktické ekonomické příručky. ISBN 9788072017997.

VÁLKOVÁ, Dagmar, Václav STANĚK a Radomír JUŘICA. *Aktuální otázky ekonomizace ekologie*. 1. vyd. Ostrava: Vysoká škola báňská, 1991, 51, 3, 7 s. ISBN 80-707-8100-9.

WIERZBOWSKI, Błażej a Bartosz RAKOCZY. *Prawo ochrony środowiska: zagadnienia podstawowe*. Wyd. 4., stan prawny na 1. stycznia 2010 roku. Warszawa: LexisNexis, 2010, 330 p. ISBN 978-837-6202-105.

Internetové zdroje:

CENIA. *Statistická ročenka životního prostředí České republiky 2011: Statistical environmental yearbook of the Czech Republic 2011* [online]. 1. vyd. Praha: Ministerstvo životního prostředí České republiky, 2011, sv. [cit. 2012-04-06]. Dostupné z: <http://www.cenia.cz/rocenka2011/index.html>

ČELECHOVSKÝ, Vladimír. Česko s úpravami DPH postupuje úplně opačně než zbytek EU. *Novinky.cz: Finance* [online]. 4.9.2011 [cit. 2012-08-13]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/finance/243620-cesko-s-upravami-dph-postupuje-uplne-opacne-nez-zbytek-eu.html>

EUROPEAN COMMISSION. *VAT Rates Applied in the Member States of the European Union: Situation at 1st July 2012*. Brusel, 2012. Dostupné z: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf

GUS, Departament Badań Regionalnych i Środowiska. *Ochrona środowiska: Informacje i opracowania statystyczne* [online]. Warszawa: Zakład wadawnictw statystycznych, 2011 [cit. 2012-04-07]. ISBN 0867-3217. Dostupné z: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/ee_environment_2011.pdf

KAŠPAR, Jakub. Důležitý vzkaz podnikatelům: Dejte přednost ekologičtějším vozům. In: *Ministerstvo životního prostředí: Tiskové zprávy* [online]. 2008 [cit. 2012-08-13]. Dostupné z: http://mzp.cz/cz/news_tz080109silnicni_dan

NERUDOVÁ, Danuše. Daně k ochraně životního prostředí v Evropské unii a České republice. *Daňáři online: Portál daňových poradců a profesionálů* [online]. 4.10.2007 [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: [http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d2663v3429-dane-k-ochrane-zivotniho-prostredi-v-evropske-unii-a-ceske/?search_query=\\$issue=1144&search_results_page=2](http://www.danarionline.cz/archiv/dokument/doc-d2663v3429-dane-k-ochrane-zivotniho-prostredi-v-evropske-unii-a-ceske/?search_query=$issue=1144&search_results_page=2)

ŠIMÍČKOVÁ, Marcella. *Environmentální ekonomie a environmentální politika* [online]. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2006, 62 s. [cit. 2012-04-16]. Environmentální vzdělávání, Modul 8. Dostupné z: <http://www.hgf.vsb.cz/miranda2/export/sites-root/hgf/instituty-a-pracoviste/cs/okruhy/546/studijni-materialy/EV-modul8.pdf>

TOFAN, Lukáš. *Pozitivní a negativní externalita z omezení emisí skleníkových plynů*. Změna klimatu. [online]. c.2002. [cit. 4.1.2012]. Dostupné z: <http://climate.sweb.cz/dokumenty/Externality.pdf>

TURAKIEWICZ, Janusz. Legislatura: Daně a jiná veřejnoprávní plnění v podnikatelské činnosti v Polsku 2011. *Kontaktní centrum česko-polské hospodářské spolupráce* [online]. 2007, 28.4.2011 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: <http://kontaktnicentrum.as4u.cz/cs/informace-k-cr-pl-hospodarske-spolupraci-a-podnikani/legislatura/dane-a-jina-verejnopravni-plneni-v-podnikatelske-cinnosti-v-polsku-2011.html>

CENIA. *Česká informační agentura životního prostředí: Environmentální ekonomika* [online]. 2012 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: [http://www.cenia.cz/___C12571B20041E945.nsf/\\$pid/MZPMSFGSJ8W5](http://www.cenia.cz/___C12571B20041E945.nsf/$pid/MZPMSFGSJ8W5)

Od 2009 roku akcyza od aut będzie pobierana tylko raz. *Gazeta prawna: Podatki* [online]. 2008, č. 0 [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: http://podatki.gazetaprawna.pl/artykuly/29590,od_2009_roku_akcyza_od_aut_bedzie_pobierana_tylko_raz.html

Financování ochrany životního prostředí: Ekologická daňová reforma. MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2008, 2012 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: <http://mzp.cz/cz/edr>

Financování ochrany životního prostředí: Poplatky. MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Ministerstvo životního prostředí* [online]. 2008, 2012 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: <http://mzp.cz/cz/poplatky>

More information on environmentally related taxes, fees and charges: Definition of environmentally related taxes. OECD. *Economic instruments database* [online]. 5 May 2012 [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://www2.oecd.org/ecoinst/queries/>

Podatek od środków transportowych. Ministerstwo Finansów RP. *Podatki: Podatki i opłaty lokalne* [online]. 2007-2011, [cit. 2012-04-12]. Dostupné z: <http://www.mf.gov.pl/dokument.php?const=3&dzial=154&id=11798>

Obecny system podatkowy: O systemie podatkowym. MINISTERSTWO FINANSÓW RP. *Podatki* [online]. 2003, 2011 [cit. 2012-04-13]. Dostupné z: <http://www.mf.gov.pl/dokument.php?const=3&dzial=155&id=12092>

Výroční zprávy. STÁTNÍ FOND ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. *Státní fond životního prostředí* [online]. 2012 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: <https://www.sfzp.cz/ke-stazeni/152/13886/detail/zprava-o-hospodareni-za-rok-2011/>

NFEP&WM. NATIONAL FUND FOR ENVIRONMENTAL PROTECTION AND WATER MANAGEMENT. *Narodowy fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej: Odnawialne źródło finansowania* [online]. 2012 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: <http://www.nfosigw.gov.pl/en/nfepwm/>

1 STYCZNIA 2010 - ZMIANY W PRAWIE OCHRONY ŚRODOWISKA. *Ministerstwo Środowiska: Rzeczpospolita Polska* [online]. 1997, 2012 [cit. 2012-04-14]. Dostupné z: http://www.mos.gov.pl/artykul/7_aktualnosci/10711_1_stycznia_2010_zmiany_w_prawie_ochrony_srodowiska.html

Legislativní předpisy ČR:

Zákon č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší

Zákon č. 185/2001 Sb., o odpadech

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách

Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů

Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích

Zákon č. 334/1992 Sb., o ochraně zemědělského půdního fondu

Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitosti

Zákon č. 477/2001 Sb., o obalech

Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích

Zákon č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Zákon č. 62/1988 Sb. o geologických pracích a o Českém geologickém úřadu

Legislativní předpisy mezinárodní:

Council Directive 2003/96/EC of 27 October 2003 restructuring the Community framework for the taxation of energy products and electricity. In: 2003. Dostupné z: http://mzp.cz/cz/council_directive_2003

Zákon ze dne 12. 1. 1991 o místních daních a poplatcích (Ustawa o podatkach i opłatach lokalnych)

Seznam grafů

Graf 1 :Znázornění hranice produkčních možností ekonomiky	6
Graf 2: Zobrazení negativní externality	8
Graf 3: Optimální míra výše zdanění s ohledem na redukci znečištění.....	10
Graf 4: Vývoj průměrných ekologických nákladů	12
Graf 5: Vývoj sazeb DPH v polsko-českém srovnání (1993-2012)''	30
Graf 6: Skladba příjmů plynoucích do NFOŚiGW	38
Graf 7: Zdroje financování SFŽP	39

Seznam obrázků:

Obrázek 1 Schéma vztahů životního prostředí a ekonomiky	4
Obrázek 2: Vznik ekologické zátěže ekonomiky	11
Obrázek 3 : Nástrojový mix Státní politiky životního prostředí.....	13
Obrázek 4: Základní rozdělení ekonomických nástrojů podle OECD	20
Obrázek 5: Schéma daňového systému České republiky	26
Obrázek 6: Schéma daňového systému Polska'	26
Obrázek 7: Daně s ekologickým aspektem.....	28

Seznam zkratk

ČR	Česká republika
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
DPH	daň z přidané hodnoty
EIA	hodnocení dopadu na ŽP (Environmental impact assessment)
EMC	externí mezní náklady
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
MC	mezní náklady
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OŽP	ochrana životního prostředí
SMC	celkové mezní náklady
SFŽP	Státní fond životního prostředí
SPŽP	státní politika životního prostředí
ŽP	životní prostředí
FOGR	Fundusz ochrony gruntów rolniczych tj. Fond ochrany zemědělských pozemků
FOŚiGW	Fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej tj. Fond vodního hospodářství a ochrany životního prostředí
GFOŚiGW	Gminny fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej tj. Obecní fond vodního hospodářství a ochrany ŽP
NFOŚiGW	Narodowy fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej tj. Národní fond vodního hospodářství a ochrany ŽP
POŚ	Prawo ochrony środowiska tj. Zákon o ochraně životního prostředí
VAT	daň z přidané hodnoty (Value added tax)
wfośigw	wojewódski fundusz ochrony środowiska i gospodarki wodnej tj. Vojvodský fond vodního hospodářství a ochrany ŽP

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že užití své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 11. května 2012

Kateřina Špakovská